

Bölüm 9-DEVLET ŞEKİLLERİ II: ÜNİTER DEVLET-BİLEŞİK DEVLET

I.ÜNİTER DEVLET: Tek devlet veya basit devlet de denir. Türkiye, İngiltere, Fransa gibi ülkeler üniter devlettir.

a.Tanım: **Devletin, ülke, millet ve egemenlik unsurları ve keza yasama, yürütme,yargı organları bakımından teklik özelliği gösteren devlet şekline üniter devlet denir.**Üniter devleti,**devletin unsurlarında ve organlarında teklik özelliğiyle tanımlayabiliriz.**

1.Devletin Unsurlarında Teklik:Üniter devlette,tek ülke,tek millet,tek egemenlik vardır.

a)Üniter devlette,devletin ülkesi tek ve bölünmez bir bütündür.Buna ülkenin bütünlüğü veya ülkenin bölünmezliği de denir. Ülkenin bir kısmına ayrılma hakkı tanınmamıştır.

b)Üniter devlette,millet unsuru tek ve bölünmez bir bütündür.Buna milletin bölünmezliği ilkesi denir.Milleti teşkil eden insanlar arasında din,dil vb. ayrımlar yapılmaz. Bu yüzden,üniter devletlerde azınlıkların varlığı tanınmaz.Millet unsuru tek olduğu için de üniter devletlerde tek dil mevcuttur.Üniter devlette yaşayıpta farklı diller konuşan kişiler resmi işlerini üniter devletin resmi dili ile yapmak zorundadır.

c)Üniter devlette egemenlik tek ve bölünmez bir bütündür.Buna egemenliğin bölünmezliği ilkesi denir.Tek olan egemenliğin sahası bütün ülkedir.Bu egemenliğe tabi olan da bütün ülkedir.Egemenliğin kaynağı bakımından ayırım yapılamaz.Yasama,yürütme ve yargı yetkileri,egemenliğin sahibi adına kullanılır ve bu egemenlik bahsettiğimiz gibi tek ve bölünmezdir.

b.Üniter devletin idari teşkilatı

1.Üniter Devletin Merkezi İdaresi:Başkent Teşkilatı ve Taşra Teşkilatı

Üniter devletin merkezi idaresi başkent teşkilatı ve taşra teşkilatı olmak üzere ikiye ayrılır.Merkez idarenin başkent teşkilatında Devlet başkanlığı,başbakanlık,bakanlar kurulu ve bakanlıklar bulunur.Büyükçe bir ülkede sadece başkent teşkilatıyla ülkenin yönetimi mümkün değildir.Bu yüzden üniter devletlerde başkent teşkilatının yanında taşra teşkilatı da vardır.Taşra teşkilatı tüm ülkeye yayılmıştır.Bu teşkilata merkezi idarenin taşra teşkilatı denir.Örneğin,Ülkemizde iller ve ilçeler merkezi idarenin taşra teşkilatına bağlı kuruluşlardır.

Üniter devletin merkezi idaresi kendi içinde başkent ve taşra teşkilatı olarak ikiye ayrılrsa da,merkezi idare bir bütündür.

Merkezi idare bir bütündür. Çünkü, 1)Başkent ve taşra teşkilatı aynı tüzel kişilik içinde yer alır;bu da devletin tüzel kişiliğidir. Taşra teşkilatında yer alan il ve ilçelerin devletin tüzel kişiliğinden ayrı bir tüzel kişiliği yoktur.

2)Üniter devletin başkent ve taşra teşkilatlarının gelir ve giderleri tek bir bütçede toplanır.Üniter devlette taşra teşkilatında yer alan il,ilçe gibi birimlerin kendilerine has gelirleri ve bütçeleri yoktur.

3)Üniter devletlerde taşra teşkilatı merkezin bir uzantısı konumundadır. Taşradaki görevliler halk tarafından seçilemezler; doğrudan doğruya başkent tarafından atanır; başkent tarafından görevlerinden alınırlar.

4)Üniter devletlerde,başkent teşkilatının,taşra teşkilatı üzerinde hiyerarşi yetkisi vardır. Hiyerarşi yetkisi,emir ve talimat verme, işlemleri denetleme, değiştirme ve iptal etme,disiplin cezası verme gibi çok önemli yetkiler içeren yetkililerdir. Bu yüzden,taşra teşkilatı görevlileri,başkentten aldıkları emir ve talimatlara bağlıdır.

Bu nedenlerle üniter devletlerin merkezi idaresi ikiye ayrılmasına rağmen bir bütündür ve bütün yetkiler esas itibarıyla başkent teşkilatında toplanır.

Adem-i Temerküz(Yetki genişliği):Merkeziyet ilkesini saf bir şekilde uygulamanın bir takım sakıncalar doğurduğu bilinmektedir.Bu sakıncaların giderilmesi için adem-i temerküz ilkesi ortaya atılmıştır.Adem-i Temerküz,üniter devletlerde,merkezi idarenin taşra teşkilatının başındaki amirlerin belli konularda başkent teşkilatına danışmadan,başkentten emir ve talimat beklemeksizin,kendi başlarına başkent adına karar alabilmesini öngören bir ilkedir.

2.Üniter devlette yerel yönetimler

Bir üniter devlette bütün kamu hizmetlerinin merkezi idare teşkilatı tarafından yürütülmesi gereksiz ve yararsızdır.

Bu yüzden üniter devletlerde,insanların sırf belirli bir yerde oturmalarından kaynaklanan ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere,merkezi idarenin dışında, kendine has tüzel kişilikleri bulunan, belli bir özerkliğe sahip olan,karar organları orada oturan seçmenler tarafından seçilen kuruluşlar kurulmuştur.Bunlara mahalli idareler denir.

Mahalli idarelerin başlıca özellikleri 1)Mahalli idareler,merkezi idarenin sahip olduğu kamu tüzel kişiliği dışında ayrı bir tüzel kişiliğine sahiptir. 2)Mahalli idarelerin hepsi belli bir ölçüde özerktirler.Mahalli idareler, merkezi idarenin hiyerarşisine tabi değildir. 3)Mahalli idarelerin,merkezi idareden ayrı, kendilerine has malvarlıkları ve bütçeleri vardır. 4)Mahalli idarelerin karar organları (belediye meclisleri köy ihtiyar heyetleri) ve keza çoğunlukla baş yöneticileri(belediye başkanı ve muhtarlar) seçimle iş başına gelir. 5)Mahalli idarelerin kendisine has personeli vardır. Bu personel merkezi idarenin hiyerarşisine tabi değildir.

Üniter devletlerde mahalli idarelerin olması,bu devletlerin üniter niteliğine ve keza bu devlette idarenin bütünlüğü ilkesine aykırı değildir. Çünkü: 1)Mahalli idarelerin yasama ve yargı yetkileri yoktur.Sadece bir takım idari yetkileri vardır.Mahalli idareler idari kuruluşlardır 2)Mahalli idarelerin varlığı ve yetkileri, kendilerinden değil, merkezi iradenin iradesinden kaynaklanmaktadır. Merkezi idare,mahalli idareleri kanunla kurar ve kanunla sonlandırır.Merkezi idare,mahalli idarelere verdiği yetkiyi kanunla verir ve kanunla geri alır.Anayasayla güvence altına alınan bir şekilde mahalli idarelere yetki transferi yapılmadıkça,yerel yönetimlere ne kadar çok yetki verilirse verilsin,ortada bir üniter devlet modeli vardır.3)Mahalli idareler,merkezi idare karşısında belirli bir derecede özerk olsalarda,merkezi idarenin mahalli idareler üzerinde idari vesayet yetkisi vardır.Merkezi idare,belirli şartlar altında, mahalli iradelerin işlemleri üzerinde sınırlı bir denetim yetkisine sahip olabilmektedir.

İşte yukarıdaki nedenlerden dolayı üniter devletlerde mahalli idarelerin bulunması bu devletlerin üniter niteliğini bozmamaktadır.

II.BİLEŞİK DEVLET

Bileşik devlet,iki veya daha çok devletin sıkı veya gevşek bağlarla birleşmelerinden meydana gelmiş bir devlet çeşididir. Bu tür devletlerde,devletin temel organlarına sahip ayrı ayrı devletler vardır.Bileşik devletlerde birden fazla anayasa,birden fazla hukuk düzeni yürürlüktedir.Bileşik devletler kendi içerisinde devlet birlikleri ve devlet toplulukları olmak üzere ikiye ayrılır.

a.Devlet Birlikleri:İki ayrı devletin,ayrılıklarını az çok koruyarak birleşmesinden meydana gelen devlet şeklidir.Kendi içerisinde şahsi birlik ve hakiki birlik olmak üzere ikiye ayrılır.

1.Şahsi birlik:İki veya daha fazla monarşik devletin başına aynı hükümdarın geçmesiyle oluşur.Yani aynı şahıs iki farklı devletin kralı olursa şahsi birlikten bahsedilir(Örnek olarak 1714-1737 yılları arasında İngiltere ve Hannover arasında şahsi birlik oluşmuştur).Günümüzde örneği yoktur.Şahsi devleti oluşturan iki devlet arasındaki tek ortak yön kralların bir olmasıdır.Diğer tüm alanlarda, tüzel kişilik, yasama,yürütme,yargı,dış ve iç işleri vs. bakımından bu iki devlet birbirinden ayrıdır.

2.Hakiki birlik:Birden fazla devletin,iç işlerinde bağımsızlıklarını koruyarak dış ilişkileri bakımından bir devlet oluşturacak şekilde birleşmelerinden meydana gelir. Hakiki birliği oluşturan devletlerin kendi hukuk düzenleri, kendi yasama,yürütme ve yargı organları vardır.Her devlet kendi içinde egemen bir devlettir. Ancak,birliği oluşturan devletler dış ilişkilerinde bağımsız değildir.Dış ilişkileri birlik tarafından yürütülür. Bu devletlerin uluslararası hukuk bakımından ayrı birer kişilikleri yoktur ve bu devletlerde hükümdarlık ortaktır.Örnek olarak,Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Norveç-İsveç birliği verilebilir.

b.Devlet Toplulukları: İki veya daha fazla devletin bir araya gelmesiyle oluşturdıkları bileşik devletlerdir. Bu devletlerin arasındaki bağ,devlet birliklerine göre daha sıkidır. Devlet toplulukları kendi içerisinde konfederasyon ve federasyon olmak üzere ikiye ayrılır.

1.Konfederasyon

Konfederasyon,birden fazla bağımsız devletin uluslar arası hukuki kişiliklerini muhafaza etmek şartıyla belli bir amaçla,özellikle ortak savunmalarını sağlamak üzere kurdukları bir devlet topluluğudur.

Konfederasyon bir uluslar arası antlaşma ile kurulur.Konfederasyon üyeleri istedikleri zaman konfederasyondan ayrılabilir. Konfederasyona üye olan devletler iç ve dış ilişkileri bakımından bağımsız bir devlet olmaya devam eder. Konfederasyonun tüzel kişiliği yoktur.Konfederasyon,konfedere devletleri zorlama gücüne sahip değildir. Konfederasyonun tek organı diyet adı verilen meclistir.Diyet meclisinin kararları her konfedere devlet tarafından onaylanması gerekir.Günümüzde konfederasyon yoktur.

2.Federasyon(Federal Devlet)

Günümüzde birçok federal devlet vardır. Almanya,ABD,Rusya,İsviçre,Kanada vd.

a.Tanım:**Federasyon,uluslar arası kişiliğe sahip bir merkezi devlet(federal devlet) ile uluslar arası kişiliğe sahip olmayan bölgesel devletlerin(federe devletlerin) aralarında güvenceli bir yetki paylaşımı yaparak oluşturdıkları devlet topluluğuna denir.**

1)Federasyon,merkezi bir devlet(federal devlet) ile bölgesel devletlerin(federe devletlerin) bir araya gelerek oluşturdıkları bir topluluktur.Federasyonda federal devlet ve federe devlet olmak üzere iki tür devlet vardır.

2)Federe devletler,bölgeseldir.Federe devletler arasındaki yetki paylaşımı mülki düzeydedir.Yani,federasyonun kurucu birimleri olan federe devletler coğrafi olarak tanımlanır.3)Federal devletin uluslar arası kişiliği varken federe devletin yoktur. 4)Federal devlet ile federe devletler arasında yapılan yetki paylaşımı güvencelidir.Bu güvencenin sağlanması için yetki paylaşımı anayasa ile yapılmalı,anayasa değişikliklerine federe devletlerin katılması,yetki uyuşmazlıklarının yargısal çözümünün öngörülmüş olması gereklidir.

b.Federasyon-Konfederasyon Karşılaştırması
Federasyon ile konfederasyon arasında şu farklar vardır:

aa)kaynak:Konfederasyon uluslararası antlaşma ile kurulurken,federasyon anayasayla kurulur.
bb)Üye devletler arasındaki bağın niteliği: Konfederasyonlar,uluslar arası antlaşma ile kurulduğu için konfedere devletler arasındaki bağ akdi niteliktedir.Konfederasyona üye devlet istediği zaman konfederasyondan ayrılabilir. Federasyonu oluşturan üye devletlerin arasındaki ilişki anayasal niteliktedir.

Cc)Ayrılma hakkı:-Konfederasyona üye devletlerin arasındaki bağ akdi olduğu için, konfedere devletlerin konfederasyondan ayrılma hakkı vardır. Federasyondaki bağ anayasal nitelikte olduğu için bir federe devletin federasyondan ayrılma hakkı hukuken yoktur. Federasyondan ayrılma hakkı hukuk-dışı bir olaydır.Bir kurucu iktidar olayıdır. Bir federe devletin federasyondan ayrılması için fiilen karar verilmesi gerekir.Bu ayrılma savaş yoluyla olduğu gibi barış yoluyla da olabilir.

dd)Zorlama gücü:Konfederasyonun üye devletler üzerinde zorlama gücü yoktur.

Federasyonda,federal devlet federe devletlerden üstte olduğu için zorlama gücüne sahiptir.

Ee)Dış ilişkiler:Konfederasyonu oluşturan konfedere devletler uluslar arası hukuk bakımından kişiliklerini korur.Konfederasyona üye devletlerin her biri egemen bir devlettir. Konfedere devletler dış ilişkilerinde bağımsız.

Federasyonlarda,federe devletlerin uluslar arası hukuk bakımından kişilikleri ve egemenlikleri yoktur.Uluslararası hukuk bakımından sadece federal devletin hukuki kişiliği vardır.Federe

devletler kendi içlerinde bağımsız olsalar da dışişlerinde federal devlete bağımlıdırlar.

Ff)Vatandaşlık:Konfederasyonda kişiler yalnızca üye devletlere vatandaşlık bağıyla bağlıdır.Federasyonda ise iki tür vatandaşlık vardır. Kişiler hem federal devlete,hem de federe devletlere vatandaşlık bağıyla bağılıdırlar.Ancak uluslar arası hukukta sadece federal devlet vatandaşlığı dikkate alınır.

Federasyon-Konfederasyon Karşılaştırması

	Konfederasyon	Federasyon
Kaynak	Uluslar arası antlaşma ile kurulur.	Anayasayla kurulur.
Bağın Niteliği	Üye devletler arasındaki bağ akdidir.	Anayasal niteliktedir.
Ayrılma hakkı	Vardır	Yoktur
Uluslararası Kişilik	Üye devletlerin de var	Sadece federal devletin var
Dış ilişkilerde	Üye devletler bağımsızdır	Federe devletler federal devlete bağılıdır.
Zorlama gücü	Konfederasyonun üye devletler üzerinde zorlama gücü yoktur.	Vardır.
Vatandaşlık	Sadece üye devletin vatandaşlığı var	İki tür vatandaşlık var. Federal vatandaşlık ve federe vatandaşlık

c.Federal Devlet-Üniter Devlet Karşılaştırması

aa)Devlet sayısı:Üniter devlette tek,federal devlette federal ve federe olmak üzere iki tür.

Bb)Hukuk düzeni sayısı: Üniter devlette tek bir hukuk düzeni vardır.Ülkenin her yerinde aynı yazılı kanunlar yürürlükte. Federasyonda federal devletin de federe devletin de hukuk düzeni vardır.Federal devlette 2 farklı hukuk düzeni vardır.

Cc)Yasama,yürütme,yargı organları sayısı: Üniter devlette bu organlar tek,federasyonda federe devletin de federal devletinde yasama,yürütme ve yargı organları vardır.

Dd)Yetki paylaşımı:Üniter devlette,merkezi idare ile mahalli idare arasında kanunla yapılır.

Federasyonda federe devlet ile federal devlet arasındaki yetki paylaşımı anayasayla yapılmıştır.

F1:Fdr1 F2:Fdr2	Üniter Devlet	Federal Devlet
Devlet Sayısı	Tek	Federal ve Federe Devlet
Hukuk Düzeni	Tek	Federal ve Federe Hukuk Düzeni
Y.Y.Y Organları	Tek(Y.Y.Y)	Çift(F1 ve F2)
Yetki paylaşımı	Merkezi idare ile mahalli idareler arasında kanunla.	Federal devlet-federe devlet anayasa ilepaylaştı

Bölüm 10-FEDERASYON(FEDERAL DEVLET)

Federasyonda federal devlet ve federe devletler olmak üzere iki tür devlet yapısı vardır.

1-Federal devlet:Üstü üste gelen iki ayrı devlet düzeyi vardır.Üst düzey federal devlettir(tekli Alt düzey federe düzeyidir(Birden fazladır). Federal devletin gerek iç hukuk gerekse uluslar arası hukuk düzeyinde tüzel kişiliği vardır. Federe devletin vatandaşı aynı zamanda federal devletin de vatandaşıdır.Federal devletin federe devletlerin milletleri üzerinde egemenliği vardır.

*Federal devlette yasama organı olan meclis ikili yapıdadır. 1.meclis→ Federal devletin tüm halkını temsil eder. 2.Meclis→Federe devletleri temsil eder.Toprak büyüklüğü ve nüfusu ne olursa olsun her federe devlet 2.mecliste eşit üye ile temsil edilir.

*Yürütme organının federal devlet olmasından kaynaklanan bir özelliği yoktur.

*Her federal devlette federal yüksek mahkeme vardır.

2-Federe devletler:Federasyonun alt düzeyinde bulunan ve federal devleti oluşturan devletlerdir. Federasyonda en az iki tane federe devlet olmalıdır. Her federe devlet diğeriyle eşittir ve her federe devlet kendi iç işlerinde bağımsızdır. Her federe devletin kendine has hukuk düzeni vardır.Her federe devlet kendi temel organlarını kendisi belirler.

!!! : Federe devletlerin iç hukuklarında kişilikleri olsa da uluslar arası hukuk alanında federal devletten ayrı bir kişiliği yoktur. Bunun için federe devletler başka ülkelerle antlaşma yapamazlar.Her federal devletin yazılı anayasası vardır.

*Federal hukuk,federe hukuklardan üstündür.

*Federal Sistemin özünü federal devlet ile federe devlet arasındaki yetki paylaşımı oluşturur. Bu paylaşım güvencelidir. Bu paylaşımın güvenceli olması için yetki paylaşımı yazılı ve katı anayasayla yapılmış olmalıdır.Anayasa değişikliklerine federe devletlerde katılmalıdır.Yetki uyumsuzluklarının yargısal çözümü olmalıdır.

Yetki Paylaşımı Usulü

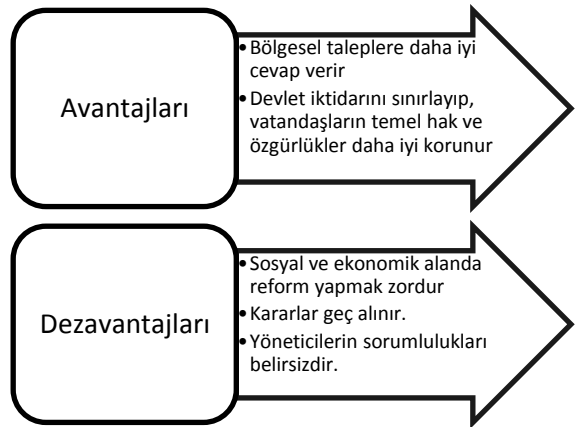
1.Federal devletin yetkileri sayılır.Geriye kalan bütün yetkiler federe devletlere aittir. Federal devletlerin yetkisi genel ve bu sistem federe devletin lehinedir.

2-Federe devletin yetkileri sayılır.Kalan yetkiler federal devlete aittir. Bu sistem federal devletin lehinedir ve federe devletin yetkileri geneldir.

-*Federasyonlar ayrılma ve birleşme olmak üzere iki yolla kurulur.

Korporatif Federalizm:Yetki,bölgeler arasında değil etnik gruplar,cemaatler,kültürel topluluklar arasında paylaşılır.Korporatif federalizm etnik sorunları çözememiştir,aksine çatışmaları arttırmıştır.

Federalizmin avantajları ve Dezavantajları

Bölgesel Devlet:İçinde bölgesel yasama yetkisi dahil bazı önemli yetkilere sahip özerk bölgelerin bulunduğu üniter devlettir.Örn:İspanya)

Bölgesel Devlet-Üniter Devlet Karşılaştırması

*Bölgesel devlette kendi yasama meclislerine ait bölgeler varken üniter devlette yoktur.

*Bölgesel devlette bölgelere yetkiler anayasa ile,üniter devlette kanun ile verilmiştir.

Bölgesel Devlet-Federal Devlet Karşılaştırması

*Bölgesel devlette bölgelerin yargı yetkisi yoktur.Federe devletlerin yargı yetkisi vardır.

*Bölgesel devletteki yetki paylaşımı federasyondaki kadar güvenceli değildir.

*Bölgesel devletlerde bölgelere ülke yönetimine ayrı bir varlık olarak katılamazlar.

Federasyonda,ikinci mecliste her federe devlet ayrı bir varlık olarak temsil edilir.

*Bölgesel devlette özerk bölgelerine kendilerine has anayasaları yoktur.Federasyonda her federe devletin kendine ait anayasası vardır.

Bölüm 11-HÜKÜMET SİSTEMLERİ

a.Kuvvetler Ayrılığı Teorisi

Yasama,yürütme ve yargı kuvvetlerinin üç ayrı organa verilmesi gerektiğini savunan ve devlet iktidarını üçe bölerek sınırlandırmayı amaçlayan teoriye kuvvetler ayrılığı teorisi denir.

Yasama,yürütme ve yargı kuvvetleri birbirinden bağımsız kuvvetlerdir.Kuvvetler ayrılığı teorisi devlet iktidarını kendi içinde üçe bölüp sınırlandırmayı amaçlar.Böylece vatandaşların temel hak ve hürriyetlerini devlete karşı korur.

Bu teori denilince akla ilk montesquieu gelir.Ancak bu teorinin kökenleri İngiltere'ye dayanmaktadır.John Locke bu teoriyi ilk dile getiren kişi olmasına karşın bu teoriyi ilkeleştiren ve kurucusu olan kişi Montesquieu(Monteskiyö diye okunur)'dür.

Montesquieu'ye göre,Yasama,yürütme ve yargı birbirlerinden ayrı ve bağımsız kuvvetlerdir.Yasama ve yürütme aynı elde toplanırsa,o sistemde hürriyet yok olur.Yürütme kuvveti monarkın,yasama kuvveti ise kurulun elinde olmalıdır.Yargı kuvveti ise mahkemelerin elinde olmalıdır.

Montesquieu'ye göre:

Yasamanın görevi,bir yasayı koyma,düzenleme veya ilga etmektir.Yürütmenin,savaş-barış ilanları,diplomatik ilişkiler,iç ilişkiler,asayiş,güvenlik ve ülkeyi istiladan korumaktır.Yargının görevi,suçluların cezalandırılması ve özel hukuka göre eşit kişiler arasındaki anlaşmazlıkları çözmektir.

b.Kuvvetler Birliği Sistemleri

Yasama ve yürütmenin aynı elde birleştiği sistemlere denir.Yürütmede birleşme ve yasamada birleşme olmak üzere ikiye ayrılır.

aa.Yürütmede birleşme:Mutlak monarşi(Yasama ve yürütme hükümdarın elinde toplanmıştır.) ve Diktatörlüklerde

(Yasama ve yürütme,hatta yargı kuvvetleri tek bir kişinin elindedir.Anti-demokratik bir sistemdir.Diktatörlükler kendi içerisinde ikiye ayrılır.Totaliter[Anti plüralizm,Toptancı ideoloji,Kütlesel tek parti,yaygın terör] ve Otoriter[Zihniyete dayanır.])

bb.Yasamada birleşme

1.Meclis hükümeti(konvansiyonel) sistem

Yasama organı hem kanun yapmaktadır hemde kanunları uygulamaktadır.Egemenliğin tekliği ve bölünmezliği ilkesine dayanır.Yasama yetkisi halk tarafından seçilmiş meclise aittir ve bu meclis sürekli çalışır.Yürütme yetkisi ise meclis içinden seçilen bir gruba verilir.Bu sistemde devlet başkanı yoktur.Bu sistem uygulamada diktatörlüğe dönüşmektedir.

1920-1923 arasında ülkemizde bu sistem uygulanmıştır.

c.Kuvvetler ayrılığı sistemleri

aa.Sert Kuvvetler Ayrılığı(Başkanlık Hükümet Sistemi):Yasama ve yürütme kuvvetleri birbirinden mutlak bir şekilde ayrılmış iki farklı organa verilir.

1.Asli Özellikler

*Yürütme organı tek kişiliktir.Başkan,aynı zamanda devlet başkanıdır.Kabine yoktur.Yürütme birimlerinin başındakiler bakan değil başkan yardımcılardır(sekreter).

Başkan sekreterin görüşlerini alabilir ama bu görüşler başkanı bağlamaz.

*Başkan halk tarafından belirli bir süreliğine seçilir ve görev süresi bitmeden yasama organı tarafından görevden alınamaz ve başkan halka karşı sorumludur.

2.Tali Özellikler:

Yasama ve yürütme organları birbirlerini feshedemezler.Bir kişi aynı anda hem yasama hem yürütme organında görev alamaz.Başkan ve sekreterleri yasama organının toplantılarına katılıp görüş bildiremezler.Başkanın kanun teklif etme yetkisi bulunmamaktadır.

3.Başkanlık Sisteminde Karşılıklı Etkileşim Araçları

*Atamalar:Başkanın elindedir.Fakat bazı önemli atamalarda senato onayı gereklidir.

*Uluslar arası antlaşmaların onaylanması:Antlaşma yetkisi başkana aittir.Fakat antlaşmaların geçerli olması için senatoda 2/3 çoğunlukla kabul edilmesi gerekmektedir.

*Suçlama:Başkanın cezai sorumluluğuna yol açabilecek yasama meclisi soruşturmasıdır.

*Bütçe:Başkanın kullanacağı bütçeyi kongre onaylar.

*Veto:Başkan beğenmediği kanunları veto edebilir.

*Mesaj:Başkanın ocak ayında senatoya mesaj gönderme hakkı vardır.Bu mesajında çıkarılması istendiği kanunları telkin edebilir.

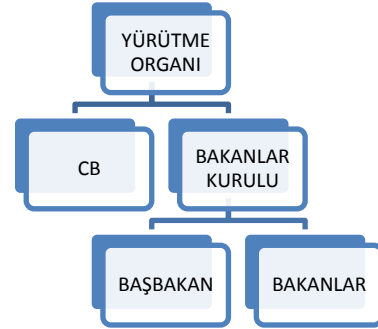
**Başkanlık sisteminin güçlü yanları:İstikrarlı yönetime yol açar.Hükümet krizleri çıkmaz. Devlet tek bir kişi tarafından daha güçlü yönetilir ve yönetim daha demokratiktir.

**Başkanlık sisteminin zayıf yanları:Rejim krizleri çıkabilir.Bu sistem kilitlenebilir.Başkan da yasama organı da halk tarafından seçildiklerini öne sürerek meşru olduklarını söylerler(çift meşruluk sorunu).Ya hep ya hiç ilişkisi olduğundan siyasal kutuplaşmaya neden olur.İktidar kişiselleşebilir.

Yarı Başkanlık Sistemi:CB'nin halk tarafından seçildiği parlamenter rejim.

bb.Yumuşak kuvvetler ayrılığı(Parlamenter Hükümet Sistemi):Yasama ve yürütme kuvvetleri iki ayrı organa verilmişse de organlar birbirinden tam olarak bağımsız değildir.Karşılıklı etkileşim halindedirler. Örnek:Türkiye,İngiltere,İtalya,Almanya vd.

1.Asli Özellikler:

Cumhurbaşkanı,yasama organı karşısında sorumsuzdur.Bakanlar kurulu ise sorumludur. Yürütme organı yani meclis(ler) ve başbakan, yasama organı tarafından seçilir.Hükümet, yasama organının güvenine dayanır.

2.Tali Özellikler:Yasama ve yürütme organları birbirlerini fesh edebilir.Fesih yetkisi genelde devlet başkanının imzasıyla kullanılır.Bir kişi hem yasama hemde yürütme organında görev alabilir.Yürütme,yasamanın çalışmalarına katılabilir.

3.Parlamenter Hükümet Sistemlerinde Karşılıklı Etkileşim Araçları

*Kanun Yapma:Yürütme organı da kanun önerme yetkisine sahiptir.

*Bütçe:Yürütme hazırlar,yasama onaylar

*Uluslararası Antlaşmalar:Yürütme yapar,yasama onaylar

*Denetim:Yasama,yürütmeyi denetleyebilir.

Parlamentar hükümet sisteminin güçlü yanları:
Yasama organı ile yürütme organı arasında çıkan kriz güvensizlik oyu veya fesihle çözülebilir.Esnektir.Kutuplaşmaya yol açmaz. Devlet başkanı tarafsız olduğundan parlamento ile hükümet arasındaki krizde arabuluculuk yapabilir.

Parlamentar hükümet sisteminin zayıf yanları:
İstikrarsız ve zayıf hükümetlere yol açar. Hükümetlerin ömrü kısadır.Koalisyon hızlı karar alamaz.Düşük nitelikli demokrasiye yol açar.Sorumluluğun teşhisi güçtür.

#NOT:Başkanlık sistemi ile parlamenter sistem birbirlerinin tersi hükümet sistemleridir.

*Rasyonelleştirilmiş Parlamentarizm: Zayıf ve istikrarsız hükümetlere güç kazandırmayı amaçlar.Hükümetin kurulmasını kolaylaştırmalı,düşürülmesini ise zorlaştırmalıdır.Blok oylama,giyotin usûlü,teşrii zorunluluk hali vs.

Başkanlık Sistemi-Parlamentar Sistemi Karşılaştırması

	Farklılıklar	Başkanlık Sistemi	Parlamentar Sistem
Çi	1.Yürütme Organının Yapısı	Tek Başlı	İki Başlı
Z	2.Yürütme Organının Kaynağı	Halk(D oğrudan seçim)	Parlament o
E	3.Yürütmeni n yasamaya karşı sorumluluğu	Yok	Var
L	1.Yürütmeni n yasamayı	Yok	Var
L			
i			
k			
L			
E			
Ta			

İ	li	fesih hakkı		
		2.Aynı kişinin yasama+yürütme organlarında yer alması	Mümkün Değil	Mümkün
		3.Yürütmeni n yasamanın çalışmalarında katılması	Mümkün değil	Mümkün

Başkanlık ve Parlamentar Sistemin Güçlü ve Zayıf Yanları Tablosu

	B.S	P.S
1.İSTİKRAR	Yüksek	Düşük
2.ETKİNLİK	Yüksek	Düşük
3.HESAP SORULABİLİRLİK	Yüksek	Düşük
4.ÖNCEDEN BELİRLENEBİLİRLİK	Yüksek	Düşük
5.SİSTEMİN TIKANMASI HALİ	Yüksek	Düşük
6.KATILIK/ESNEKLİK	Katı	Esnek
7.İKTİDARIN KİŞİSELLEŞMESİ İHTİMALİ	Yüksek	Düşük
8.DEVLET BAŞKANININ İLİMLAŞTIRICI İHTİMALİ	Yok	Var

Bölüm 12-DEMOKRASİ KAVRAMI

I.DEMOKRASİ TEORİLERİ

a.Normatif Demokrasi Teorisi:Halkın,halk tarafından halk için yönetilmesine demokrasi denir.Normatif anlamda demokrasi olması gerekeni yansıtır.Bu teoriye göre bir rejimin demokratik rejim olabilmesi için,söz konusu rejimin o ülkede yaşayan tüm vatandaşların arzularına tam olarak uymaları gerekir.Bu teoriye göre, dünyadaki hiçbir rejim demokratik değildir.Demokratik

rejimler,normatif anlamda demokrasinin şartlarını yerine getirmek isterler.Bu teori hiçbir zaman gerçek olmamıştır,belki de gelecekte de olamayacaktır.

b.Ampirik Demokrasi Teorisi:Normatif demokrasi teorisine kabataslak yaklaşan gerçek demokrasileri esas alır.Bu teoriye göre demokratik rejimler ,çokça yurttaş grubunun uzun zaman boyunca arzularına cevap verebilmelidir.Bu teoriye göre,bir rejimin demokratik bir rejim olarak tanımlanması için aşağıda işlenecek şartları taşıması gerekmektedir.Bu şartların oluşturduğu demokratik rejim ilkindir.Bu şartlar minimum şartlardır.

1.Etkin siyasal makamlar seçimle işbaşına gelmelidir.

2.Seçimler düzenli aralıklarla tekrarlanmalıdır: Demokrasi,seçimle iktidara gelmeyi ve seçimle iktidardan gitmeyi öngörür.Bir seçimi kazanan devamlı iktidar olamaz.Yöneticiler belirli periyotlarla değişmelidir.Ezeli ve ebedi değildir.

3.Seçimler serbest ve adil olmalıdır:Seçimlerde genel oy,eşit oy,gizli oy,açık sayım ve döküm gibi ilkeler olmalıdır.

4.Birden çok siyasal parti olmalıdır: Bu unsur demokratik rejimleri demokratik rejim olmayanlardan ayıran en önemli unsurdur.Modern demokrasi partiler demokrasisidir.

5.Muhalefetin iktidar olma şansı mevcut olmalıdır : Bugünün muhalefeti yarının iktidarındır ve iktidarın el değiştirmesi ,demokrasinin vazgeçilmez kuralıdır. Tek partili rejimler,uydu partiler kurarak demokratik gözükmeye çalışırlar.Ama demokratik değildir.

6.Temel kamu hakları tanınmış ve güvence altına alınmış olmalıdır: Düşünce

Hürriyeti,Basın hürriyeti,söz hürriyeti gibi hürriyetler tanınmamışsa seçmenler gerçek anlamda bir seçim yapamazlar.Vatandaş alternatifleri de bilmelidir.

Bu şartlar rejimi demokratik yapan en temel şartlardır.Bu şartların yanında başka şartlar da olursa demokrasi gelişir.

Demokrasi,etkin siyasal makamların,düzenli aralıklarla tekrarlanan,birden fazla siyasal partinin katıldığı,muhalefetin iktidar olma şansının bulunduğu,serbest seçimlerle belirlendiği ve temel kamu haklarının tanınmış ve güvence altına alınmış olduğu bir rejimdir.

II.DEMOKRASİ ANLAYIŞLARI:ÇOĞUNLUKÇU VE ÇOĞULCU DEMOKRASİ ANLAYIŞI

A.Çoğunlukçu demokrasi anlayışı

Bu anlayış çoğunluk prensibine dayanır.Devlet,halkın çoğunluğunun iradesiyle yönetilmelidir ve çoğunluğun kararı her şeyin üstündedir. Bu cümleler ile bu anlayışı özetledik.

Demokrasinin özü çoğunluğun yönetimidir.Bir toplumu yönetme hakkı çoğunluğundur.Bu anlayışa göre,çoğunluğun yönetme hakkı mutlaktır ve bu hak sınırlandırılmamalıdır. Çoğunluğun hakları ile azınlığın hakları arasında denge yoktur.Çoğunluğun yönetme hakkı sınırsızdır.Azınlığın yönetme hakkı yoktur.Bu anlayış köklerini rousseau'nun genel irade görüşlerinden almaktadır.Genel irade,sınırsız,mutlak,devredilemeyen,temsil edilemeyen ve bölünemeyen bir niteliktedir.

Bu anlayışı destekleyenlere göre,çoğunluğun kararını sınırlandırıcı ve ılımlaştırıcı araçlar(kuvvetler ayrılığı,azınlık hakları vs.) demokrasi ile bağdaşmaz.Çünkü,çoğunluğun kararı sınırlandırılmaz.

-Eleştiriler:Çoğunluk her zaman doğru karar verememektedir ve bu yüzden çoğunluğun kararı her zaman doğru ve isabetlidir anlayışı yanlıştır.Bu anlayışla,çoğunluğun desteği ile temel hakları sınırlandıran hatta yok eden totaliter rejimler(Nasyonel Sosyalizm,Komunizm vb.) kurulabilir.Bu totaliter rejimler anayasacılığın özü ile terstir.

B.Çoğunlukçu demokrasi anlayışı

Bu anlayışa göre,Toplum çoğunluk tarafından yönetilir,ama çoğunluğun yönetimi ile azınlıkta kalanların hakları arasında bir denge kurulmalıdır.Çoğunluğun yönetme hakkı mutlak değildir;azınlığın temel hakları ile sınırlıdır.

Çoğunluğun iradesini sınırlayıcı kurumlara ve tedbirlere ihtiyaç vardır.Azınlıkta kalanların hakları çoğunluğa karşı korunmalıdır. Zaten,toplum iradesinin gerçek anlamda çıkabilmesi için,çeşitli görüşler özgürce ifade edilebilmeli ve tartışılabilmelidir.

Modern anayasalarda,azınlığın hakları korunur.Azınlığın haklarını koruyan tedbirler ve kurumlar oluşturulur. Bu tedbirlerden en önemlisi, yazılı ve katı anayasadır. Anayasalarda,temel hak ve özgürlükler sayılmıştır. Anayasalar,kanunlar kadar kolay değiştirilemediği için temel hak ve özgürlükler korunmuştur. Kuvvetler ayrılığı,çift meclis gibi tedbirler bu anlayış ile bağdaşmaktadır. Çünkü çoğunluğun yönetim hakkını kısıtlanmaktadır.

-Eleştiri:Bu anlayış bazı dönemlerde kötüye kullanılmıştır.Usûlüne uygun ve adil seçimlerle iktidara gelen bazı siyasal partiler kapatılmış veya yönetme hakları sınırlandırılmıştır.

*Milan demokrasi anlayışı:Bu anlayışa göre, demokrasi kendisini savunmalıdır. Bir demokrasi,kendi değerlerini korumak için siyasal ifade hürriyetini ve siyasal örgütlenme haklarını sınırlandırabilir.

Milan demokrasi,demokratik düzeni tehdit eden veya kaldırmaya çalışan akımlar karşısında,kendisini korumak için bu akımları savunanların siyasal ifade hürriyetini ve siyasal örgütlenmelerini kısıtlayan,liberal demokrasinin farklı bir yorumudur.

1982 anayasasında bu anlayışın izleri vardır.Bu anlayışla birçok parti kapatılmıştır. 1998’de RP(Refah Partisi) kapatılmıştır.2008’de %47 ile iktidara gelen AKP(Adalet ve Kalkınma Partisi)’ye kapatma davası açılmıştır.AKP anayasa mahkemesindeki oylamada bir oy farkıyla kapatılmaktan kurtulmuştur. Oysa,RP ve AKP,adil ve serbest bir seçimle belirli bir oy alan partilerdir,ancak demokrasi bu partilerin bazı anlayışlarını tehdit olarak algılamıştır.

III.DEMOKRASİ MODELLERİ:ÇOĞUNLUKÇU VE UZLAŞMACI DEMOKRASİ MODELLERİ

A.Çoğunlukçu demokrasi modeli

Bu modelin özü,hükümet halkın çoğunluğuna hizmet etmeli görüşüdür. Bu modelde, yönetme hakkı halkın çoğunluğundadır ve bu model azınlığı dışlar .Çoğunluk,hükümeti kurar ve azınlık muhalefet olur. Azınlığın,gelecekte iktidar olma şansı mevcuttur.

Bu model,ırksal,kültürel,dinsel ve dilsel bütünlük olan toplumlarda görülür. Örneğin,İngiltere,Yeni Zelanda vb.

a.Çoğunlukçu demokrasi modelinin özellikleri

- 1.Hükümetler,tek parti ile oluşturulur.
- 2.Hükümet,meclis karşısında üstündür.
- 3.İki-Parti sistemi vardır.
- 4.Çoğunluk seçim sistemi vardır.
- 5.Hükümet karşısında sendika vb. yoktur.
- 6.Üniter ve merkeziyetçi devlet yapısı vardır.
- 7.Yasama iktidarı tek bir meclistedir.

8.Anayasa yazısız ve yumuşaktır.(Hükümet rahat hareket eder.)

9.Anayasa yargısı mevcut değildir.

10.Merkez Bankası yürütmenin denetiminde.

B.Uzlaşmacı demokrasi modeli: Bu modelin özü,hükümet mümkün olduğunca çok kişinin çıkarına hizmet etmeli görüşüdür. Halkın azınlığı, çeşitli yollarla yönetime katılmalıdır. Uygulanan politikada tüm vatandaşların rızası olmalıdır ve çoğunluk ile azınlık arasında geniş bir anlaşma olmalıdır.Bu model azınlığı kucaklar .

a.Uzlaşmacı demokrasi modelinin özellikleri

1.Yürütme iktidarı,geniş koalisyon hükümetleri içinde paylaşılır.

2.Yürütme ve yasama arasında bir denge var.

3.Sendika ve işçi örgütleri vardır.

4.Federal ve adem-i merkeziyetçi yönetim var.

5.Çok parti sistemi vardır.

6.Nispi seçim sistemi vardır.

7.Yazılı ve katı anayasa vardır.

8.Merkez Bankası bağımsızdır.

9.Kanunların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi(Anayasa Yargısı) vardır.

10.Birinci ve ikinci meclislerin yetkisi ya eşittir ya da çok yakındır.

Bu model, dinsel, dilssel, tarihsel, kültürel açıdan bölünmüş ülkelerde görülür.(İsviçre,İspanya,Belçika,Kanada vb.)

Bu ülkeleri biraz açıklamakta yarar vardır.

İsviçre: Bu ülkede birçok kanton vardır.Ve bu kantonların dili ve ırkı birbirlerinden farklıdır. İtalyanların oluşturduğu İtalyanca kantonlar, Almanların ve Avusturyalıların oluşturduğu Almanca konuşulan kantonlar,Fransızların oluşturduğu Fransızca konuşulan kantonlar bu ülkede mevcuttur. Bu arada Almanların ve Avusturyalıların Almancaları arasında lehçe farkı vardır.

İspanya:Bu ülkede,katalonya ve bask bölgesi vardır.Katalonya halkına Katalan,bask bölgesi halkına bask denir. Katalanlar ve Basklar , İspanyol değildir. İspanyol kültürü ve İspanyolca dışında,kendilerine özgü kültürleri ve dilleri vardır.Katalanların konuştuğu dile,Katalanca;Baskların konuştuğu ile Baskça denir. Bu diller İspanyolcaya benzememektedir. Hatta bu aralar,Katalanlar İspanya'dan ayrılmak istemişlerdir.

Belçika:Bu ülkede de birçok ırk ve birçok dil mevcuttur.

Kanada:Bu ülkede de birçok ırk ve birçok dil mevcuttur. Hatta,halkını Fransızların oluşturduğu Quebec(Kubek) bölgesi bağımsızlık referandumundan bağımsızlık isteyenlerin oyu %49dur.

Bu bilgiler ışığında bu ülkelerde bu rejimlerin görülmesinin gayet doğal olduğu söylenebilir.

Bölüm 13- EGEMENLİĞİN KULLANILMASI BAKIMINDAN DEMOKRASİ TİPLERİ: DOĞRUDAN,TEMSİLİ,YARI-DOĞRUDAN)

I.DOĞRUDAN DEMOKRASİ

Doğrudan demokrasi,halkın egemenliğini bizzat ve doğrudan doğruya kullandığı demokrasi tipidir.

Bu demokrasi tipine örnek olarak, Eski Yunan ve İsviçre'nin bazı kantonları örnek verilebilir. Bu demokrasi tipi,günümüzde ütöpik

durumdadır ve günümüzde geniş çaplı olarak uygulanamaz. Çünkü, Milyonlarca kişiden oluşan bir halkı, bir meydanda toplamak mümkün değildir. Bu tip, tarihsel ve ütöpik bir değere sahiptir.

Bu demokrasi tipinin kökeni, Halk Egemenliği ve Egemenliğin devredilemezliği teorisidir. Bu demokrasi tipinde, ne parlamento, ne hükümet ne de yargı organı vardır. Yönetilenler aynı zamanda yöneticilerdir.

II. TEMSİLİ DEMOKRASİ

Temsili demokrasi, halkın egemenliğini kendi seçtiği temsilcileri aracılığıyla kullandığı demokrasi tipidir.

a. Genel Olarak

Bu demokrasi tipinin kökeni, Milli Egemenlik Teorisidir. Bu demokrasi tipine örnek olarak, Almanya, İngiltere, Türkiye, ABD vb. verilebilir. Bu demokrasi tipinin ilkeleri şunlardır;

“Temsili vekalet ilkesi “Bütün milletin temsili ilkesi” Emredici vekalet yasağı “Azil yasağı

Egemenliğin Kullanılmasının Devri ve Seçim:

Temsili demokraside, temsilcileri halk seçer ve seçilenler egemenliği halk adına kullanırlar.

Millet, kendisini oluşturan bireylerin dışında soyut bir varlıktır. Millet, hem geçmişte yaşamış olanları, hem şuan yaşayanları, hemde gelecekte yaşayacak olanları kapsar. Bu yüzden milletin kendi adına konuşacakları temsilcilere ihtiyacı söz konusudur.

Temsili demokraside, egemenliğin sahibi millettir; egemenliğin kullanan ise milletin seçtiği temsilcilerdir. Yani, egemenliği millet kullanamaz, milletin seçtiği temsilciler milletin nam ve hesabına kullanırlar.

Temsili Demokrasi köken olarak Milli Egemenlik Teorisine dayanır. Temsili demokraside, egemenliğin kullanılmasının devri söz konusudur. Temsili demokrasilerde egemenliğin kullanılmasının devri seçim ile olur.

Saf Temsili Demokrasi

Bugün dünya ülkelerinin hemen hemen hepsinde temsili demokrasi uygulanmaktadır. Ancak, birçok temsili demokraside referandum gibi araçlarla halkın zaman zaman kararların alınması sürecine katılması usulü vardır. Halkın zaman zaman doğrudan yönetime katılmasına yarı-doğrudan demokrasi denir. Referandum gibi araçlarla halkın yönetime katılmasının mümkün olmadığı temsili sistemlere saf temsili demokrasi denir. Örnek olarak, Anayasa değişikliği hariç olmak üzere Türkiye verilebilir.

b. Temsil Kavramı

Anayasa hukukunda Temsil kavramı özel hukuktan alınmıştır. Özel hukukta bir kişi başka bir kişinin nam ve hesabı adına bazı işlemleri yapar. Temsil kavramının siyasal alana uygulanması sonucu, millet temsil olunandır ve milletin seçtikleri temsilcilerdir. Bu durumda da temsilcilerin yapmış olduğu işlemler, milletin nam ve hesabına hüküm ve sonuç doğurur.

-Temsil kavramından çıkan sonuçlar

1. Temsilcilerin işlemlerinin halkın onayına ihtiyacı yoktur: Temsilcilerin açıkladığı irade, doğrudan millettten çıkan irade gibi olduğuna göre, temsilcilerin iradesi ile milli irade aynı hukuki güç ve niteliktedir. Dolayısıyla temsilcilerin işlemlerinin halk tarafından onaylanmasına gerek yoktur.

2. Temsilcilerin işlemleri bir başka makam tarafından denetlenemez: Temsilciler tarafından beyan edilen irade, milletin iradesiyle aynı değer ve güçte olduğu

için;temsilcilerin yaptığı bir işlemi denetleyecek daha yüksek güce sahip bir makam yoktur. Denetlenirse milletin egemenliği söz konusu olmaz. Bu nedenle,temsil teorisi anayasa yargısına karşıdır.

Buna karşılık,görevli veya memurların işlemlerinin denetimi mümkündür.Çünkü,bu kişiler milletin iradesini açıklamazlar;sadece onu yerine getirirler. Bunlar üzerinde siyasal denetim,yargısal denetim mümkündür.Görevli veya memurlar,hiyerarşik bir sistem içerisinde denetime tabi tutulabilir.

Millet ile temsilcileri arasında bir temsil ilişkisi vardır. Bu ilişkinin niteliğini özel hukuktaki ve anayasa hukukundaki niteliğini açıklanacaktır.

aa)Özel hukuktaki durum:Özel hukukta temsil kanuni temsil ve iradi temsil olmak üzere ikiye ayrılır.

Kanuni temsil,kanuna;iradi temsil, ise temsil olunanın iradesine dayanır. İradi temsilin en yaygın örneği vekalet sözleşmesidir. Vekalet ilişkisinde vekilin işlemleri doğrudan müvekkilden çıkıyormuş gibi kabul edilmektedir.

bb)Anayasa hukukundaki durum: Anayasa hukukunda vekalet kavramı kullanılmıştır. Vekalet kavramı iradi temsilden türemiştir.

Millet ile temsilcileri arasındaki temsil ilişkisi vekalet gibidir.Millet ile milletvekilleri arasındaki ilişki vekalet ilişkisidir.

Vekalet ilişkisinin niteliği konusunda iki farklı görüş vardır.Emredici Vekalet Teorisi ve Temsili Vekalet Teorisi.Birinci görüşe göre, bu vekalet ilişkisi aynen özel hukuktaki gibidir. Yani emredicidir. İkinci görüşe göre, millet ile vekilleri arasındaki ilişki emredici değildir.

C.EMREDİCİ VEKALET TEORİSİ

Temsili hükümet sistemlerinde 1789'dan önce seçmenler ile temsilcilerinin arasında emredici nitelikte bir vekalet vardır. Bu teoride,yasama meclisi milletvekillerinden oluşur ve her milletvekili bir seçim çevresinden seçilmiştir. Dolayısıyla,her vekil kendi çevresinin vekilidir düşüncesi öne sürülmüştür.Millet ile vekilleri arasında bir vekalet sözleşmesi yapılmış varsayılır. Emredici vekalet teorisi özel hukuktaki vekalet ilişkisinin özelliklerini taşımaktadır.

a.Emredici Vekalet Teorisinin Özellikleri

1.Emir ve Talimat Verme Yetkisi: Özel hukukta müvekkil,vekiline emir ve talimatlar verebiliyorsa,seçmenlerde seçtikleri vekile emir ve talimatlar verebilir. Vekil,seçmenin emir ve talimatlarına bağlıdır.Ayrıca,bunları yerine getirmek zorundadır.

2.Vekalet Yetkisini Aşma Yasağı: Özel hukukta vekil, vekalet yetkisinin dışına çıkamıyorsa, milletvekili de seçmenin verdiği yetki dışına çıkamaz.Yani,seçmenin emir ve talimat vermediği durumlar için oy kullanamazlar.

3.Azil Yetkisi: Özel hukukta müvekkil vekili azledebilir.Aynı durum seçmenler ile vekil arasında vardır. Seçmenler beğenmedikleri vekili istedikleri zaman azledebilir.

4.Hesap Verme Zorunluluğu: Özel hukukta vekil müvekkile hesap vermek zorundadır. Milletvekili de seçmenlere hesap vermek zorundadır.

5.Vekilin Sorumluluğu İlkesi:Özel hukukta vekil, vekalet görevini en iyi şekilde yapmak zorunda olduğu gibi;özensizliği durumda oluşacak zararları tazminle yükümlüdür. Aynı ilişki vekil ile seçmenler arasında vardır.

6.Milletvekillerinin Maaşının Seçmenleri Tarafından Ödenmesi:Özel hukukta vekilin ücretini müvekkil öder.Vekile de seçmenler ücret öder.

Eleştiriler-Vekillerin seçmenlerin emir ve talimatlarına bağlı olması, milli birliği bozucu etkiye sahip olabilir. Yerel çıkarlar, ulusal çıkarlardan üstün gelebilir. a) Teorik eleştiriler: Bu teori, milli egemenlik teorisi ile bağdaşmaz. Milli egemenlik teorisine göre egemenlik bölünmezdir ve millete aittir. Seçim çevrelerine ve seçmenlere değil. b) Pratik eleştiriler: 1. Vekillerin seçmenlerin emir ve talimatlarına bağlı olması, milli birliği bozucu etkiye sahip olabilir. Yerel çıkarlar, ulusal çıkarlardan üstün gelebilir.

2. Modern siyasal hayat çok karmaşıktır. Seçmenlerin her konuyu önceden görüp, vekile nasıl davranacağı konusunda emir ve talimat vermeleri pratikte mümkün değildir.

3. Emredici vekalet teorisini uygulayabilmek için vekili her gün izlemek gerekir. Nasıl oy kullandığını ve meclisteki durumu da incelenmelidir. Bu pratikte mümkün değildir.

4. Bu sistem vekillerin verimli çalışmasını pratikte imkansız kılar. Vekil başkent ile seçim çevresi arasında mekik dokumak zorunda kalır.

D. TEMSİLİ VEKALET TEORİSİ

1789'dan beri temsili vekalet teorisi geçerlidir. Bu vekalet teorisine göre de, millet ile milletvekili arasındaki ilişki temelde bir vekalet ilişkisidir. Ancak bu vekalet siyasal bir niteliktedir. Bu vekalet özel hukuktaki vekaletten birçok bakımından farklıdır.

a. Temsili vekalet teorisinin özellikleri

1. Bütün milletin temsili ilkesi: Bu teoriye göre, milletvekilleri seçim çevrelerinden seçilmekte. Ama milletvekili seçildiği seçim çevresini değil, bütün milleti temsil etmektedir. Egemenlik, millettir. Millet, kendisini oluşturanlardan soyut bir varlıktır. Millet geçmişte yaşamışları, şimdi yaşayanları ve gelecekte yaşacakları kapsamaktadır.

Milletvekillerinin egemenliği kullanması konusundaki vekalet, vekilin seçildiği çevre tarafından değil; bütün millet tarafından verilmiştir. Buna bütün milletin temsili ilkesi denir.

Milletvekilleri bütün milleti temsil ettikleri için seçim bölgesindeki seçmenler tarafından görevden alınamazlar; seçildiği seçim bölgesindeki seçmenlerin emir ve talimat verme gibi hakları yoktur. Bir milletvekili seçildikten sonra, o milletvekilinin seçim çevresinin ülke topraklarından çıkıp komşu bir devlet tarafından ilhak edilmesi veya seçim çevresinin o ülkeden ayrılarak bağımsız bir devlet kurması durumunda milletvekilinin milletvekilliği sona ermez. Sadece milletvekili ile seçim çevresi arasındaki bağ kopar; bütün milletin temsilcisi haline gelir.

2. Kolektif Vekalet İlkesi (Milletvekillerinin bütününe verilmiş vekalet): Temsili vekalet teorisine göre, vekalet, milletvekillere bir bütün olarak verilmiştir. Çünkü, egemenlik bölünemez.

3. Genel Vekalet: Temsili demokrasi sisteminde parlamento millettir, belirli birtakım işleri yapmak için değil, milleti temsil etmek için genel bir vekalet almıştır. Millet kendisini her konuda her alanda temsil ettirmek için bu vekaleti vermiştir.

4. Emredici Vekalet Yasağı: Temsili vekalet teorisine göre, milletin milletvekillere verdiği vekalet emredici nitelikte değildir. Temsili demokrasilerde emredici vekalet yasağı vardır. Temsili demokrasi sistemi, emredici vekaleti kabul etmez. Parlamenta verilen vekalet, millet tarafından bir bütün halinde verildiği için emredici vekaletten söz edilemez. Milletvekilini bağlamaya yönelik tüm sözleşmeler geçersizdir.

5. Azil Yasağı: Temsili vekalet teorisine göre, milletvekilleri kendisini seçen çevreler tarafından azledilemezler. Temsili demokraside

vekilere verilen vekalet, millet tarafından bir bütün halinde verildiği için herhangi bir seçim çevresindeki seçmenler seçtikleri milletvekilini azledemezler. Vekalet ancak kolektif olarak geri alınabilir.

6. Sorumsuzluk: Temsili vekalet teorisinde milletvekilleri seçmene karşı sorumlu değildir. Yani, milletvekilleri seçmene hesap verme durumunda değildir. Temsili sistemde milletvekili parlamentodaki oy, söz ve düşünce açıklamalarından dolayı sorumsuzdur.

7. Serbestlik: Temsili vekalet sisteminde, milletvekillerinin parlamento da tam bir serbestliğe sahiptir.

8. M. vekillerinin Maaşlarının Genel Bütçeden Ödenmesi: Vekiller, bütün milleti temsil ettiği için maaşları da genel bütçeden ödenmelidir.

III. YARI-DOĞRUDAN DEMOKRASİ

A. YARI-DOĞRUDAN DEMOKRASİNİN TANIMI

Yarı-doğrudan demokrasi, egemenliğin kullanılmasının halk ile temsilcileri arasında paylaştığı bir demokrasi tipidir.

Yarı-doğrudan demokrasi, doğrudan demokrasi ile temsili demokrasinin karışımıdır. Bu sisteme göre egemenliğin kullanımı temsilcilere verilmiştir. Ancak bazı durumlarda, referandum gibi araçlarla seçmenler de egemenliğin kullanılmasına doğrudan doğruya katılırlar. Yarı-doğrudan demokrasi, halkın egemenliğin kullanılmasına zaman zaman doğrudan katılabildiği temsili demokrasidir.

B. YARI-DOĞRUDAN DEMOKRASİNİN ARAÇLARI

1. Referandum

Referandum, parlamento tarafından kabul edilen veya edilecek olan bir kanun metninin halkın onayına sunulmasıdır.

Referandumun değişik çeşitleri vardır.

a) Yapılış Zamanı Bakımından

aa) Ön referandum: Kanunun parlamento tarafından yapılmasından önce kanun konusu olan konunun seçmen topluluğuna sorulmasıdır. Kanun koyucu, halkın görüşünü öğrenmek için başvurur

bb) Sonraki referandum: Kanunun parlamento tarafından yapılmasından sonra düzenlenen referandumdur.

b) Bağlayıcılığı Bakımından

aa) İstişari referandum: Referandum neticesinin yasama meclisini hukuken bağlamadığı referandum şeklindedir. Referandumda bir danışma niteliğinde başvurulur. Ön referandum, istişari referandumdur. İstişari referandumu, parlamento dikkate alıp almama konusunda serbesttir.

bb) Tasdiki referandum: Referandum neticesinin hukuken bağlayıcı olduğu referandumdur. Bu usüle göre, referandumda kabul oyları çoğunlukta ise kanun onaylanmıştır ve hukuken bağlayıcı bir kanun haline gelir. ;ret oyları çoğunlukta ise kanun yürürlüğe girmez.

c) Başvuruluşu bakımından

aa) Mecburi referandum: Bazı konularda anayasa gereği yapılması zorunlu olan referandum türüdür.

bb) İhtiyari referandum: Belli makamların isteğine bağlı olarak başvuru referandum türüdür. Kanunun parlamento tarafından kabul edimlesinden sonra belli bir süre içinde belli makamların istemesi durumunda kanun referandumuna sunulur. Türkiye’de Anayasanın değişikliği usulünde, belli bir durumda, cumhurbaşkanının isteğine bağlı bir referandum hali vardır.

d) Konuları bakımından

aa)Kurucu referandum:Yeni bir anayasanın kabul edilmesi veya mevcut anayasada değişiklik yapılması konusunda düzenlenen referandum türüdür.1982 anayasasının kabul edildiği referandum bir kurucu referandumdur.

bb)Teşrii referandum:Olağan kanunlara ilişkin yapılan referandumdur.

-PLEBİSİT:Plebisit bir referandumdur ve biçimsel olarak bir referandumdan farkı yoktur. Ancak,plebisit ile referandum arasında anlam,amaç ve fonksiyon bakımından çok büyük farklar vardır.Referandum demokratik bir usüldür.Plebisit ise anti-demokratik bir usüldür.Referandum özgür bir ortamda yapılırken;plebisit korku ve baskı atmosferi altında yapılmaktadır. Plebisitte %90'ı geçen evet oyları görülür. Plebisite en güzel örnek Napolyonun kabul ettirdiği anayasadır.

2.HALK VETOSU

Halk vetosu,parlamento tarafından usûlüne uygun olarak kabul edilen kanunun halkın insiyatifiyle düzenlenen bir referandum neticesinde reddedilerek yürürlüğe girmesinin engellenmesidir.

Halk vetosu iki aşamada gerçekleşir. İlk aşamada,kanunun kabulünden sonra söz konusu kanuna karşı olan seçmenler tarafından belirli sayıda imza toplanır. Belirli sayıda imza toplandıktan sonra ikinci aşama gerçekleştirilir.İkinci aşama ise,Kanunun kabul edilip edilmemesi konusunda bir halk oylaması yapılmasıdır. Bu oylamada,seçmenlerin çoğunluğu tarafından ret oyu çıkarsa kanun onaylanmaz;yani kanun halk tarafından veto edilmiş olur.Örnek olarak İsviçre verilebilir.

3.HALK TEŞEBBÜSÜ

Referandum ve halk vetosu istenmeyen kanunu engelleyebilir.Ama,halkın istediği kanunun çıkmasını sağlayamaz.Halkın istediği

ama parlamentonun istemediği kanunun çıkarılmasını sağlayıcı yarı-doğrudan demokrasi aracı “halk teşebbüsüdür”.

Bu usûlde,belli sayıda seçmen imza toplayarak belli bir konuda kanun yapılmasını isterler. İmza sayısı,yeterli sayıya ulaşırsa,parlamento söz konusu kanunu müzakere etmek zorundadır. Bu usûlde seçmenler kanun teklifinde bulunmuş olur.Halk teşebbüsü,tasarısız teşebbüs ve tasarılı teşebbüs olmak üzere ikiye ayrılır.

a)Tasarısız teşebbüs:Teşebbüste bulunanlar sadece hangi konuda ve hangi yönde kanun çıkarılmasını istediklerini belirler.Kanun metni hazırlamazlar.

b)Tasarılı teşebbüs:Teşebbüste bulunanlar, çıkarılmasını istedikleri kanunun metnini de kaleme alırlar.Bu metin ya halk oylamasına sunulur ya da parlamentoya sunulur.

4.TEMSİLCİLERİN AZLI

Halkın çalışmasından memnun kalmadığı temsilcilerini görevden almasına imkan veren bir usüldür.Bu usûlde de imza toplanmalıdır.Yeterli sayıya ulaşırsa, temsilci görevden alınır ve yerine yeni bir temsilci seçilir.İki tip temsilci azli vardır(bireysel ve kolektif)

1.Geri Çağırma:Bireysel azil usûlüdür. ABD'nin bazı eyaletlerinde uygulanır.Sadece söz konusu temsilci azledilir.

2.Azil Hakkı:Kolektif azil usûlüdür. İsviçre'nin bazı kantonlarında uygulanır. Kanton meclisindekilerin tümü azledilir.

C.YARI DOĞRUDAN DEMOKRASİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ(Y.D. D=Yarı doğrudan demokrasi;Y.D.D.A=Yarı doğrudan demokrasi araçları)

1.Y.D DEMOKRASİNİN LEHİNE GÖRÜŞLER

- a) Y.D.D.A demokrasi ilkesi ile uyum içerisinde.
- b) Y.D.D,halkın demokratik eğilimini sağlar
- c) Y.D.D.A,parlamentoların zorbalıklarını engeller
- d) Y.D.D.A siyasal partilerin zararlı etkilerini engeller.
- e) Y.D.D.A istikrar ve barış sağlayıcıdır.

2.Y.D DEMOKRASİNİN ALEYHİNE GÖRÜŞLER

- a)Halk karar almaya ehil değildir.
- b)Y.D.D parlamentonun değerini düşürür.
- c)Y.D.D.A parti programlarının bütünlüğünü bozabilir.
- d)Y.D.D.A masraflıdır,yavaştır,halkı bıktırır.
- e)Y.D.D hürriyetler bakımından tehlikeli olabilir.
- f)Y.D.D.A istikrarı bozabilir.
- g)Referandumun doğasında plebisite dönüşme eğilimi vardır.

Bölüm 14-SEÇİMLER

I.OY HAKKI -----A.BAZI KAVRAMLAR

Oy-Bir kişinin seçilmesi veya bir metnin kabul edilmesi veya reddedilmesi konusunda açıklanan irade beyanıdır.Oy,oy hakkına sahip kişinin oy pusulasını sandığa atması ile kullanılır.Oy,saf temsili demokrasi sistemlerinde sadece seçimde kullanılır;yarı-doğrudan seçim sistemlerinde seçim ve referandum gibi yarı-doğrudan demokrasi araçlarında kullanılır.

Seçim-Temsilci olacak kişilerin veya yöneticilerin,oy hakkına sahip kişiler tarafından oy kullanılarak belirlenmesi işlemi.

Oylama-Bir kanun metninin oy hakkına sahip kişiler tarafından oy kullanılarak kabul veya reddedilmesi işlemidir.

Oy hakkı-Saf temsili demokrasi sisteminde sadece seçme hakkını içerir.Yarı-doğrudan demokrasilerde ise hem seçme hakkını hemde oylama hakkını içerir.

OY HAKKI

-Oy Hakkının Şartları

Olumlu Şartlar:Yatandaşlık,Yaş,Seçmen Listesinde Yazılı olmak

Olumsuz Şartlar:Liyakatsizlik,Ehliyetsizlik

-Oy Hakkının İlkeleri

- 1.Genel Oy 2.Eşit Oy 3.Gizli Oy 4.Kişisel Oy
- 5.Bireysel Oy 6.Açık Sayım ve Döküm İlkesi
- 7.Tek Dereceli Seçim veya Doğrudan Oy İlkesi
- 8.Mecburi Oy ve İhtiyari Oy İlkeleri
- 9.Serbest Oy veya Seçmenliğin Serbestliği ilke
- 10.Seçim uyumsuzluklarının yargısal çözümü ilk

B.OY HAKKININ ŞARTLARI

1.OLUMLU ŞARTLAR

a.Yatandaşlık:Oy hakkına sahip olabilmenin ilk koşulu vatandaşlıktır.Oy verme hakkı siyasal bir haktır.Anayasaların bu hakkı sadece kendi vatandaşlarına tanıması gayet doğaldır.

b.Yaş:Oy hakkına sahip olmak için,belirli bir yaşa ulaşmak gerekmektedir.Bu yaş koşuluna siyasal rüşt denir.Günümüzde siyasal rüşt ile medeni rüşt birçok ülkede eşittir.18 yaş.

c.Seçmen Listesine Yazılı Olmak:Seçmen listesi,oy hakkına sahip her seçmenin kayıtlı olduğu listedir.Oy hakkına sahip seçmen ya kendi başvurusu ile ya da re'sen bu listeye eklenir. Seçmen listesine kayıtlı olmayanlar oy kullanamaz.Seçmen listesi,seçmen listesine kayıtlı olmayanların oy kullanımını engeller. Ayrıca,bir seçmenin birden fazla oy kullanmasını engeller.

2.OLUMSUZ ŞARTLAR

a.Ehliyetsizlik:Ehliyetsizlik kişinin medeni hukuk bakımından fiil ehliyetinden yoksun olması hali için kullanılmaktadır.Fiil ehliyeti olmayan kişiler medeni haklarını kullanamayacakları gibi siyasal haklarını da kullanamazlar.Bu kişilere mahcur denir. Mahcurlar oy kullanamaz.Bu şartın konulmasındaki neden şudur:Kendi işlerini idareden aciz kişilerin devlet yönetimine karışmalarına engel olmak

b.Liyakatsizlik:Bazı ülkelerde fiil ehliyetinden mahrum olanların yanında liyakatsizlik olarak tanımlanabilecek bazı durumlarda bulunan kişilere de oy hakkı tanınmamaktadır. Bazı fiileri ve bazı suçları işleyen kişilerin ahlaki bakımdan liyakatsiz olduğu düşüncesi ile bu kişilerin devlet yönetimine engel olunması isteği bazı ülkelerde vardır.Liyakatsizlik sebepleri genel olarak şunlardır;Yüz kızartıcı suçtan mahrum olmak,belli bir suçtan belli bir süreyi aşan bir şekilde mahkum olmak vb.

Bazı kişiler seçme hakkına sahip olmalarına rağmen oy kullanamaz.1982 anayasasına göre er,erbaş ve askeri öğrenciler,ceza evinde bulunan mahkumlar oy kullanamaz.

C.OY HAKKININ İLKELERİ

1.Genel Oy İlkesi: Bu ilke kısıtlı oyun tersidir.

-Kısıtlı Oy:Oy hakkının servet,vergi,yetenek, cinsiyet ve ırk şartlarına bağlı olarak tanınması.

a)Servete bağlı oy:Sadece belirli bir serveti olanların oy hakkından yararlanırlar.

b)Vergiye bağlı oy:Sadece devlete belirli miktarda vergi verenlerin oy hakkından yararlanırlar.

c)Yeteneğe bağlı oy:Sadece belirli bir eğitim ve öğretim düzeyine sahip kişiler oy hakkından yararlanırlar.Bu ilkeyi savunanlara göre,belirli bir

eğitim ve öğretim düzeyine sahip kişiler ülke yönetimini anlayabilir.

d)Cinsiyete bağlı oy:Sadece erkek olanların oy hakkından yararlanması.Dünyada çok uzun yıllar sadece erkekler oy kullanmıştır.

e)ırka bağlı oy:Sadece belirli ırka mensup kişiler oy kullanma hakkına sahiptir.

2.Eşit Oy İlkesi:Her seçmenin bir oy hakkına sahip olması demektir.Bu sistemde her oy birbirine eşittir.Bu ilkenin tersi çoğul oy ilkesidir.

-Çoğul Oy,bazı nitelikleri taşıyan seçmenlere birden fazla oy hakkı tanır.Çoğul oy sistemlerine örnek;

a)Çok Oy:Bir seçmenin,bir seçimde,birden fazla seçim çevresinde oy kullanabilme hakkına sahip olduğu sistemdir.Bu sistemde seçmen,bir sandığa sadece bir oy atar.Ancak başka seçim çevrelerinde de oy kullanma hakkı olduğu için bir seçimde birden fazla oy kullanır.

b)Çift Oy:Bir seçmen,bir seçim çevresinde, birden fazla oy kullanabilme hakkına sahiptir.

c)Aile Oyu:Aile reislerinin ailelerinde bulunan kişi sayısı kadar oy hakkına sahip olmasını öngören sistemdir.Mesela,bekar bir erkek sadece bir oy kullanır.Evli ve 4 çocuğu bulunan erkek 6 oy kullanır.

3.Tek Dereceli Seçim veya Doğrudan Oy İlkesi: Tek dereceli seçim sisteminde,seçmenler bizzat ve doğrudan doğruya temsilcilerini seçerler. Doğrudan oy sisteminde seçmen ile seçilen arasında bir aracı yoktur.

İki dereceli seçim sisteminde ise, seçmenler birinci seçmenler ve ikinci seçmenler olmak üzere ikiye ayrılır.Birinci seçmenler ikinci seçmenleri seçer,ikinci seçmenler ise temsilcileri seçer.Burada dolaylı oy söz

konusudur.Birinci seçmenler dolaylı olarak temsilcilerini seçmiştir.

4.Bireysel Oy İlkesi: Bir takım grupların değil,bireyin oy hakkına sahip olması demektir.Bu hak bireye,bir gruba mensup olduğu için değil,birey olduğu için verilmiştir. Dolayısıyla,temsil edilen şey bireyin kendisidir.

5.Kişisel Oy İlkesi.Oy verme hakkına sahip kişinin bizzat sandık başına giderek oy pusulasını kendi eliyle sandığa atması anlamına gelir.Kimse kendi oyunu bir başkası aracılığıyla kullanamaz.Buradan çıkan sonuca göre,seçim günü görevi yüzünden sandığa gidemeyenler,sakatlar veya hastalar oy hakkına sahip olmasına rağmen oy kullanamayacaktır. Bu durumu yumuşatmak için bazı ülkelerde çeşitli usüller oluşmuştur.

a)Evde Oy:Hasta veya sakat seçmenlerin evine gelen sandığa oyunu atması usülü.

b)Bulunulan Yerde Oy:Bu hak genelde tanınmaz.Bazı durumlarda,seçim çevresi dışında görevi gereği bulunanlara veya kendi seçim sandığı dışındaki bir sandıkta görevli olanlara bu hak tanınabilir.Türkiye’de sandık kurulu başkanı ve üyeleri görevli olduğu sandıkta oy kullanabilmektedir.

c)Vekaletle Oy:Oy kullanamayacak olan seçmen,diğer bir seçmene yazılı vekalet verir.Vekil,sandıkta vekalet aldığı kişinin yerine ve onun adına oy kullanır.

d)Mektupla Oy:Seçmen oy pusulasını ismi yazılı olmayan zarfa koyar(seçmen gizliliği korunur.),sonra seçmen bu zarfı ikinci bir zarfın içine koyar ve ikinci zarfa ismini yazar.Seçmen bu ikinci zarfı,seçimden önce belirlenmiş olan görevliye teslim eder veya posta ile ilgili seçim kurulu veya sandık kuruluna gönderir.

6.Gizli Oy İlkesi:Seçmenin hangi yönde oy kullandığının gizliliğini esas alır. Bu ilke

seçmenin her türlü baskıdan uzak,özgür iradesi ile oy kullanmasını sağlar.Bu ilkenin tersi Aleni Oy ilkesidir.

-Aleni Oy:Bu ilkeye göre oy herkesin görebileceği şekilde verilmelidir.

7.Mecburi Oy ve İhtiyari Oy İlkeleri: Mecburi oy ilkesine göre,seçmenler seçimlerde oy kullanmak zorundadır.Oy kullanmayan seçmenlere kanun ceza verilmesini öngörebilir. İhtiyari oy ilkesine göre, seçmen oy kullanmak zorunda değildir. İster kullanır ister kullanmaz.

Oy kullanma bir görev ise mecburi oy ilkesi devreye girer.Bir hak ise ihtiyari oy ilkesi devreye girer.

Günümüzde demokratik ülkelerin ezici bir çoğunluğu ihtiyari oy ilkesini benimsemiştir. Bu ilkeyi benimseyen ülkelerde seçime katılım düşüktür.Bu oranı yükseltmek için mecburi oy ilkesi önerilmektedir.

Günümüzde Türkiye,Belçika vs. ülkelerde mecburi oy ilkesi bu ilkeyi benimseyen ülkelerde oy kullanmayan seçmen bir müeyyideye maruz kalır.Bu müeyyide bazı ülkelerde hapis iken bazı ülkelerde para cezasıdır.

8.Serbest Oy veya Seçimlerin Serbestliği İlkesi: Vatandaşların hiçbir baskı,zorlama,tavsiye, telkin altında olmadan oy kullanabilmelerini ifade eder.Bu ilkenin amacı seçmenin bağımsızlığını sağlamaktır.Bu ilkenin yanında gizli oy ilkesi de olmak zorundadır.

9.Açık Sayım ve Döküm İlkesi:Oyların sayımının ve dökümünün aleni olarak,isteyen herkesin gözü önünde yapılmasını ifade eder.Bu ilke seçimin dürüstlüğünü sağlayan önemli bir ilkedir.

10.Seçim Uyuşmazlıklarının Yargısal Çözümü İlkesi:Seçim işlemleri uyuşmazlık konusu olabilir.Seçim işlemlerinde kanuna aykırılık

veya maddi hata olduğu iddia edilebilir. Bu tip durumlarda seçim uyumsuzlukları iki farklı sistem ile çözülmektedir.

a) Seçim Uyumsuzluklarının Siyasal Çözümü Sistemi: Bu sistemde seçim uyumsuzluklarını parlamento kendi arasında çözer.

-Eleştiriler: S.U'nun çözümü için tarafsız, bağımsız ve objektif bir hakimin olayları araştırıp tespit etmesi gerekir. Meclisler bu araştırmayı hakkıyla yapamazlar. Çünkü meclislerin bu iş için ne uzmanlığı vardır ne de gerekli tarafsızlıkları. Birbirlerine rakip milletvekilleri, tarafsız bir hakimin hareket ettiği gibi hareket etmeyip; partizanca düşüncelerle rakiplerinin seçimlerini iptal ettirme yönünde oy kullanabilirler.

b) Seçim Uyumsuzluklarının Yargısal Çözümü Sistemi: Bu sistemde çözümü yargı organları yapar. Seçimde haksızlık iddiası bir hukuka aykırılık iddiasıdır. Hukuka aykırılık iddiaları, yargı organı tarafından çözümlenmelidir. Bu sistem, ilk işlediğimiz sisteme göre daha üstündür, daha yenidir, gittikçe yaygınlık kazanmıştır. Günümüzde de bu ilke benimsenmelidir. Seçimlere yapılan itirazları yargı çözüme kavuşturmalıdır.

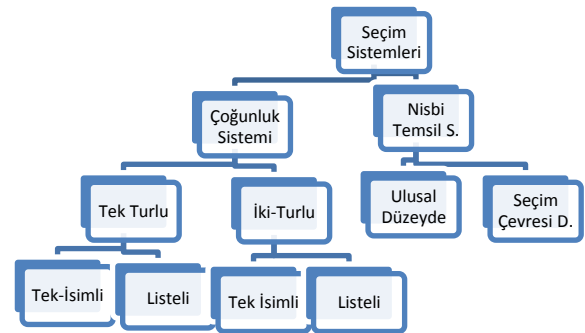
II. SEÇİM SİSTEMLERİ

Seçim sistemleri, oyların milletvekilliklerine dönüştürülmesinde kullanılan teknik usüller. Bu sistemlerle partilerin sahip olduğu oy oranları ile çıkaracakları milletvekili sayısı hesaplanır.

Hollanda ve İsrail hariç, seçimler ülke düzeyinde değil, belli bir seçim çevresinde yapılır. Bu amaçla ülke birbirlerine seçmen sayısı bakımından yakın olacak şekilde seçim çevrelerine bölünür. Seçim çevreleri il, ilçe gibi idari bölümlerden oluşturulur. Bazen bir il içerisinde birden fazla seçim çevresi

vardır. İstanbul'da 3 tane, Ankara'da 2 tane, İzmir'de 2 tane seçim çevresi vardır.

Seçim sistemleri çoğunluk sistemi ve nisbi temsil sistemi olmak üzere ikiye ayrılır. Çoğunluk sistemi de kendi içerisinde tek turlu çoğunluk sistemi ve iki turlu çoğunluk sistemi olmak üzere ikiye ayrılır. Bunların her biri kendi içerisinde tek-isimli ve listeli olmak üzere ikiye ayrılır. Nisbi seçim sistemi ulusal düzeyde ve seçim çevresi düzeyinde (En büyük artık usülü, En kuvvetli ortalama, Milli Bakiye Usülü, d'Hont usülü) olmak üzere iki değişik şekilde uygulanır.

A. ÇOĞUNLUK SİSTEMİ

Bir seçim çevresinde en çok oyu alan parti o seçim çevresindeki milletvekilliğini ve milletvekilliklerinin tümünü alır. Bu sistem kendi içerisinde ikiye ayrılır.

1. Tek-Turlu Çoğunluk Sistemi: Belirli bir seçim çevresinde en çok oyu alan aday veya en çok oyu alan partini bütün adayları seçilmiş olur. Bu sistem iki farklı şekilde uygulanır.

aa) Tek-İsimli Tek-Turlu Çoğunluk Sistemi: Bu sistemde, ülke her biri bir milletvekili çıkaracak şekilde seçim çevrelerine bölünür.

Bu sisteme dar bölgeli sistem de denir.Bu sistemi ABD,İngiltere gibi ülkeler uygular.

Bu sistemde adayın seçimi tek turla yapılmaktadır.Bir seçim çevresinde en çok oyu alan aday vekilliği kazanır.Örnek:100.000 geçerli oyun bulunduğu bir seçim çevresinde A partisi 18.000,B partisi 21.000,C partisi 20.000,D partisi 19.000 E partisi 22.000 oya sahip olmuş olsun.Bu durumda en çok oya sahip parti olan parti E partisi olduğuna göre,vekilliği E partisinin adayı kazanır.

Bu sistemde seçmenler en güçlü iki aday arasında oy kullanma eğilimindedir.Üçüncü bir adaya oy vermeleri durumunda oyları ziyan olacaktır.Bu sistemde istisnai durumlarda azınlıkta kalan parti çoğunluk kazanacak sayıda sandalye elde edebilir.

bb)Listeli Tek-Turlu Çoğunluk Sistemi:Ülke,her biri birden fazla vekil çıkaracak şekilde seçim çevrelerine bölünür.Bu sisteme aynı zamanda geniş bölgeli çoğunluk sistemi de denir.Partiler liste halinde o seçim çevresinin çıkaracağı sayıda aday gösterirler.Bu sistemde seçim tek turda yapılır.Bu turda,ilgili seçim çevresinde en çok oyu alan parti o seçim çevresindeki tüm vekillikleri kazanmış olur.Bu sistem 1946-1960 arasında ülkemizde uygulanmıştır.Fakat,bu sistemde adaletsiz sonuçlar vermiştir.Bu sistem istikrarlı ve güçlü hükümetler oluşturur.

200.000 geçerli oyun bulunduğu ve beş vekilin çıkacağı bir seçim çevresi olsun.A partisi 35.000,B partisi 40.000 C partisi 50.000,D partisi 60.000 E partisi 15.000 oy almış olsun.Bu durumda söz konusu seçim bölgesindeki 5 adet olan vekilliğin hepsi en çok oyu alan D partisine gider.

2.İki-Turlu Çoğunluk Sistemi:Bu sistemde seçimin iki turda yapılması ihtimali vardır.Birinci turda bir aday veya bir parti seçim çevresindeki geçerli oyların mutlak

çoğunluğunu(yarıdan bir fazlasını) elde edebilirse,o aday veya o partinin adayları seçilmiş olur. İlk turda hiçbir aday veya hiçbir parti geçerli oyların mutlak çoğunluğunu ele geçirememişse,en yüksek oyu alan ilk iki aday veya ilk iki parti veya belirli bir oy oranının üstünde oy alan parti veya aday ikinci turda tekrar oylanır. İkinci turda en yüksek oy alan aday veya parti kazanır.İkinci turda mutlak çoğunluk aranmaz.Bu sistem iki farklı şekilde uygulanır.

aa)Tek-İsimli İki-Turlu Çoğunluk Sistemi:

Bu sistemde,ülke her biri bir milletvekili çıkaracak şekilde seçim çevrelerine bölünür. Bu sistemde seçimin iki turda yapılması ihtimali vardır. Birinci turda bir aday seçim çevresindeki geçerli oyların mutlak çoğunluğunu(yarıdan bir fazlasını) elde edebilirse,o aday seçilmiş olur. İlk turda hiçbir aday geçerli oyların mutlak çoğunluğunu ele geçirememişse,en yüksek oyu alan ilk iki aday veya veya belirli bir oy oranının üstünde oy alan aday ikinci turda tekrar oylanır. İkinci turda en yüksek oy alan aday kazanır.İkinci turda mutlak çoğunluk aranmaz.

bb)Listeli İki-Turlu Çoğunluk Sistemi: Ülke,her biri birden fazla vekil çıkaracak şekilde seçim çevrelerine bölünür.Bu sisteme aynı zamanda geniş bölgeli çoğunluk sistemi de denir.Partiler liste halinde o seçim çevresinin çıkaracağı sayıda aday gösterirler.Seçmen bir partiye,yani bir listeye oy verir.Birinci turda,bir parti bir seçim çevresinde geçerli oyların mutlak çoğunluğunu elde edebilirse,o partinin listesinde bulunan bütün adaylar seçilmiş olur.İkinci tura gerek kalmaz.İlk turda hiçbir parti mutlak çoğunluğu sağlayamamışsa,aynı seçim çevresinde ikinci tur oylama yapılır.Bu tura ilk turda en çok oy almış iki-parti veya belirli bir oranın üstünde oy almış partiler katılabilir.İkinci turda mutlak çoğunluk aranmaz en çok oy alan kazanır.Bu uygulama istisnaidir.

B.NİSPİ TEMSİL SİSTEMİ

Her partinin seçmenlerden aldığı oy oranında milletvekili çıkarmasını öngören bir sistemdir. Bu sistem,bir listeli seçim usulüdür.Bu sistem,en az iki vekil çıkaran seçim çevrelerinde uygulanabilir.Bir seçim çevresinden ne kadar az vekil çıkıyorsa,yani bir seçim çevresi ne kadar küçük ise nispi temsil o kadar adaletsizdir.Seçim çevresinin büyüklüğü nisbi temsil ile bağdaşır niteliktedir.

Bu sistem,genelde seçim çevresi üzerinde uygulanır.Bazı istisnai yerlerde ulusal düzeyde uygulanabilmektedir.

1.Ulusal Düzeyde Nisbi Temsil:Bu sistemde,tüm ülke tek bir seçim çevresi olarak kabul edilir.Meclisteki tüm vekillikler bu ulusal seçim çevresinden belirlenir.Yani ulusal seçim çevresinin çıkaracağı vekil sayısı meclisteki sandalye sayısına eşittir.Bu sistemde her parti meclisin üye tam sayısı kadar vekil aday gösterir.Seçimde her parti aldığı oy oranında vekil çıkarır.Bunun için öncelikle ulusal seçim kotası(Geçerli Oylar/Meclis Üye Tam Sayısı) bulunur.Sonra her partinin aldığı oy sayısı bu seçim kotasına bölünerek çıkaracağı vekil sayısı hesaplanır.

Örnek 20.000.000 geçerli oyun kullanıldığı ve meclisi 200 vekilden oluşan bir ülkede ulusal seçim kotası $20.000.000/200=100.000$ dir.Bu ülkede A partisi 8.000.000,B partisi 6.000.000, C partisi 4. 000.000,D partisi 1.800.000,E partisi 200.000 oy almışsa çıkaracakları vekil sayısı şöyledir.

A=80 B=60 C=40 D=18 E=2 vekil çıkarır.

A: $8.000.000/100.000 =80$ vekil.

Bu sistem temsilde orantılılık bakımından en adil sistemdir.Ülkede en küçük parti bile ulusal seçim kotasını aştığı takdirde vekil kazanabilmektedir.Bu sistemde artık oy oranı

çok düşüktür.Nispi temsil sistemi formülleri bakımından en adili budur. Bu usul pratikte çok az uygulanmaktadır.Bu sistem genelde küçük ülkelerde uygulanabilmektedir.Bu usül İsrail ve Hollanda gibi küçük iki ülkede uygulanmaktadır.

-Eleştiriler:Bu sistemde,seçmen ile vekiller arasında hiçbir bağ kalmamaktadır.Seçmen oyunu vekile değil,partiye vermektedir.Diğer yandan bu sistem partileri ufanmasına yol açabilmektedir.20 milyon geçerli oyun olduğu ve 200 vekillik meclisi olan bir ülkede 100.000 oy almış bir parti(%0.5 oy oranı) vekil çıkarabilir.Bu sebeple partiler ufalmaktadır.

2.Seçim Çevresi Düzeyinde Nispi Temsil

Her parti o seçim çevresinde çıkan milletvekili sayısı kadar aday içeren bir listeyle seçime katılır.Seçmenler partilerin adaylarına oy verirler.Kural olarak her parti aldığı oy oranında milletvekilliği çıkarır.Partilerin ne kadar vekil çıkardıklarını bulmak için bazı hesaplar yapılır. Öncelikle seçim kotası(Geçerli oy/vekil sayısı) bulunur.Ardından partilerin aldıkları oy oranı seçim kotasına bölündüğünde hangi partinin kaç vekil alacağı hesaplanmış olur.Ama,partilerin aldığı oy oranı seçim kotasının tam katı olmayacağı için bazı oylar artar.Bazı vekillikler paylaştırılmamış olur

Örnek:5 vekil çıkaran 100.000 geçerli oyun kullanıldığı bir seçim çevresinde seçim kotası 20.000'dir.A partisi 36.000,B partisi 28.000,C partisi 24.000, D partisi 12.000 oy almış olsun. Bu durumda hangi partinin kaç vekil çıkaracağını hesaplayalım.

Mv=Milletvekili,art.oy=artık oy

A Partisi: $36.000/20.000=1$ mv ve 16000 art.oy
B Partisi: $28.000/20.000=1$ mv ve 8000 artık oy
C Partisi: $24.000/20.000=1$ mv ve 4000 artık oy
D Partisi: $12.000/20.000=0$ mv ve 12.000 art.oy

Bu durumda iki vekil açıkta kalmış ve 40.000 oy artmıştır.

Bu artık oyların dağıtılış usulüne göre nispi temsil sistemin 4 değişik çeşidi vardır.En büyük artık,en kuvvetli ortalama, milli bakiye ve d'Hondt usulleri.İlk iki usülde artık oylar seçim çevresi,milli bakiye sisteminde artık oylar ulusal düzeyde paylaştırılır.d'Hondt usulü ise artık oy bırakmaz.

a)En büyük artık usulü:Açıktan kalan vekillikler artık oyların büyüklüklerine göre dağıtılır. Örnek:A partisi 16000 artık oy,B partisi 8000 artık oy, C partisi 4000 artık oy,D partisi 12000 artık oy. Bu örnekte iki vekilin boşta kaldığı biliniyor.Bu durumda en fazla artık oya sahip iki parti vekillikleri kazanır.Bunlar A ve D partileridir.B ve C partisinin artık oyları yandı.

b)En kuvvetli ortalama usulü:Partilerin aldığı oylar,onların ilk dağıtım sonucunda kazandıkları milletvekillikleri sayısına "1" sayısı ilave edilerek bulunan sayıya bölünür.Bu işlem sonucunda elde edilen sayılar büyükten küçüğe doğru sıralanır ve açıkta kalan milletvekillikleri sırayla bu sayıların ait olduğu vekillere verilir.

Mv=Milletvekili,art.oy=artık oy

A Partisi:36.000/20.000=1 mv ve 16000 art.oy
B Partisi:28.000/20.000=1 mv ve 8000 artık oy
C Partisi:24.000/20.000=1 mv ve 4000 artık oy
D Partisi:12.000/20.000=0 mv ve 12.000 art.oy

Bu örnekte iki tane vekil açıkta kalmıştır.Bu örnekteki iki tane vekili bu usül ile dağıtım

Mv=Milletvekili,art.oy=artık oy

A Partisi:36.000/2(1+1)= 18000
B Partisi:28.000/2(1+1)=14000
C Partisi:24.000/2(1+1)=12000
D Partisi:12.000/1(0+1)=12000

En kuvvetli ortalama usulüyle,boşta kalan iki milletvekilliği,en kuvvetli ortalamaya sahip olan iki büyük partiye verilir.Bunlar A ve B partileridir.Bu usül,en büyük artık usulüne göre büyük partilere avantaj sağlar.

Oyların veya artık oyların eşit çıkması durumunda ilgili ülkenin seçim kanunu sorunu çözer.

c)Milli Bakiye(Ulusal Artık) Sistemi:Artık oyların ulusal düzeyde paylaştırıldığı sistemdir.Bu sistemde ülke düzeyinde bütün artık oylar ve açık milletvekillikleri tek bir merkezde toplanır.Yurt düzeyindeki artık oylar toplamı,artık milletvekillikleri toplamına bölünerek ulusal seçim kotası bulunur.Sonra,her partinin artık oylar toplamı ulusal seçim kotasına bölünerek her partiye ulusal artıktan ne kadar vekil verileceği saptanır. Bu sistem ülkemizde 1965 seçiminde uygulanmıştır.

Bu sistem seçmen düzeyindeki her eğilimin parlamento'ya yansımaları sağlar. Bu sistemde çok küçük partilerin vekil çıkartma şansı vardır. Bu sistemin sonuçları ulusal düzeyde nispi temsil sisteminin sonuçlarına yakındır.Bu sistem istikrarsızlığa yol açar.

d)d'Hondt Usulü:Seçim çevresinde oyların paylaştırılması işleminde artık oy ve açık milletvekilliği bırakmayan usüldür.Bu usülde seçim kotası yoktur ve dolayısıyla seçime katılan partilerin oyları seçim kotasına bölünmez. Bu usülde,seçime katılmış siyasi partilerin adları alt alta ve geçerli oy sayıları da hizalarına yazılır.Siyasi partilerin oy sayıları,önce bire,sonra ikiye,vs. -o çevrenin çıkaracağı milletvekili sayısına kadar bölünür.Elde edilen paylar ayırım yapılmaksızın en büyükten en küçüğe doğru sıralanır ve seçim çevresinden çıkacak milletvekili sayısı kadar bu payların sahibi olan partilere ve bağımsız adaylara rakamların büyüklük sırasına göre milletvekili tahsis olunur.

Örnek:5 vekil çıkaran ve 100.000 geçerli oyun kullanıldığı bir seçim çevresinde A partisi 36.000,B partisi 30.000,C partisi 24.000,D partisi 10.000 oy almışsa d'Hondt usulüne göre milletvekillikleri şu şekilde paylaştırılır.

Partiler	1'e bölme	2'ye bölme	3'e bölme	4'e bölme	5'e bölme
A	36000	18000	12000	9000	7200
B	30000	15000	10000	7500	6000
C	24000	12000	8000	6000	4800
D	10000	5000	3333	2500	2000

Bu tabloya göre en büyük beş rakam büyüklük sırasına göre şöyledir.

A:36000 B:30000 C:24000 A:18000 B:15000
Bu durumda A partisi 2,B partisi 2, C partisi 1 vekil çıkarır.D partisi vekil çıkaramaz.

Bu usül günümüzde Türkiye,Avusturya,Belçika gibi ülkelerde uygulanır.

NİSPİ TEMSİLİN DİĞER FORMÜLLERİ: Nispi temsilin d'Hondt formülü dışında da formülleri vardır.

- 1.Sainte-Lague Formülü:d'Hondt'a benzer ancak bölme işlemi tek sayılara yapılır.Danimarka,Norveç,İsveç uygular.
- 2.Hagenbach-Bischoff Formülü:Milli bakiye sistemine benzer.Ülke çapındaki artık oy toplamı,açık kalan vekil sayısının bir fazlasına bölünür.Lüksemburgda uygulanır.
- 3.Devredilebilir Tek Oy:Sadece İrlanda da uygulanan karışık bir sistemdir.
- 4.Devredilemez Tek Oy:Sadece Japonya'da uygulanır.

-NİSPİ TEMSİL SİSTEMİNDE LİSTE ÇEŞİTLERİ
Nispi temsil sistemi bir listeli sistemdir.Bir siyasi parti listesinde,o seçim çevresinde çıkaracağı sayıda milletvekili adayının ismi,alt alta 1,2,3,4 .. şeklinde sırasıyla yazılıdır. Seçmen bu sistemde partisini seçer. Seçmenin listedeki adayları tercih etmesi bakımından üç usül vardır.

1.Bloke Liste Usülü:Seçmen partilerin listeleri üzerinde değişiklik yapma imkanına sahip değildir.

2.Tercihli Oy Usülü:Seçmen listede istediği adayın yanına işaret koyar.Böylece partinin adaylar arasında listede yaptığı sıralamayı değiştirebilir.

3.Karma Liste Usülü:Seçmen değişik partilerin adayları arasından adaylar seçerek kendi listesini oluşturur.Listeye o seçim çevresinin çıkaracağı milletvekili sayısı kadar aday yazabilir.

-NİSPİ SEÇİM SİSTEMİNDE SEÇİM BARAJLARI

Bu sistemde çok küçük partilerin bile vekil çıkarma şansı vardır.Partilerin ufalanması engellemek ve sisteme istikrar sağlamak amacıyla nispi temsil sistemini uygulayan bazı ülkeler seçim barajını uygulamaktadır.Bu barajlar ulusal veya seçim çevresi düzeyinde olabilir.

1.Ulusal Baraj:Bu sistemde,ulusal düzeyde,seçimdeki geçerli oyların belli bir yüzdesini elde edemeyen partilere ne kadar oy almış olurlarsa olsun milletvekilliği verilmez. Ülkemizde seçim barajı %10'dur.

2.Seçim Çevresi Barajı:Nispi temsil sisteminde, küçük partilere engel olmak,büyük partilere avantaj sağlamak için seçim çevresi barajı getirilebilmektedir.Seçim çevresi barajı,belirli bir seçim çevresinde belirli miktarda oy alamamış partilerin milletvekili çıkaramaması demektir.

-Karma seçim sistemleri:

Almanya,İspanya,İtalya,Japonya gibi ülkelerde karma sistemler benimsenmiştir. Bu ülkelerde meclis üyelerinin bir kısmı çoğunluk sistemiyle,bir kısmı nispi temsil sistemi ile seçilmektedir.

SEÇİM SİSTEMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1.Nispi temsil sistemi,temsil bakımından adildir; ama istikrarsız ve zayıf hükümetlere yol açar.

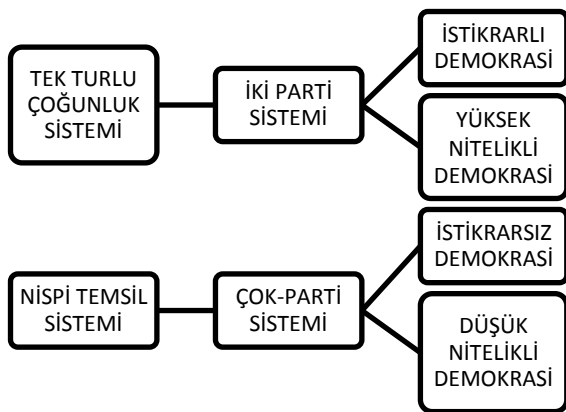
2.Çoğunluk sistemi,temsil bakımından adaletsizdir;ama istikrarlı ve güçlü hükümetlere yol açar.

3.Nispi temsil sistemi çok-parti sistemini teşvik eder.

4.İki-turlu çoğunluk sistemi de çok parti sistemini teşvik eder.

5.Tek-turlu çoğunluk sistemi iki-parti sistemini teşvik eder.

Seçim sistemleri siyasal rejim üzerinde önemli etkilere sahiptir.Nispi temsil ile temsilde adalet arasında olumlu ilişki olduğu,tek-turlu çoğunluk sistemi ile hükümette istikrar ve etkinlik ilkesi ile doğru bir orantının olduğu söylenebilir.Nispi temsil sistemi ve iki turlu çoğunluk sistemi ile çok parti sistemi arasında ve tek-turlu çoğunluk sistemi ile iki-parti sistemi arasında bir ilişkinin olduğu söylebilir.İki-parti sisteminin istikrarlı,etkili ve sorumlu bir demokrasiyle birlikte görüldüğü,buna karşılık nispi temsil ve çok-parti sisteminin istikrarsız,etkinlikten mahrum ve düşük nitelikte demokrasilerle birlikte görüldüğü gözlemlenebilir.

SEÇİM SİSTEMLERİ İLE İLGİLİ PRATİKLER

1)300.000 geçerli oyun kullanıldığı ve 4 vekil çıkaran K seçim çevresinde 5 partinin aldığı oy sayıları şöyledir: A=40.000 B=70.000 C=100.000 D=60.000 E=30.000.

Buna göre,Bu seçim çevresinde hangi parti kaç vekil çıkaracaktır?(Bu çevrede listeli tek-turlu çoğunluk sistemi vardır)

2) 10.000.000 geçerli oyun kullanıldığı ve 4 parlamentosunun 200 vekilden oluşan bir ülkede 5 farklı parti yarışmıştır. Aldıkları oy oranları şöyledir A=4.000.000 B=3.000.000 C=2.000.000 D=900.000 E=100.000

Buna göre bu ülkede her bir partinin çıkaracağı vekil sayısını hesaplayınız.(Bu ülkede Ulusal Düzeyde Nispi Temsil var)

3) 300.000 geçerli oyun kullanıldığı ve 4 vekil çıkaran K seçim çevresinde 5 partinin aldığı oy oranları şöyledir: A=40.000 B=70.000 C=100.000 D=60.000 E=30.000.

Buna göre,Bu seçim çevresinde hangi parti kaç vekil çıkaracaktır?(Bu çevrede En büyük artık usülü uygulanmaktadır.)

4) 300.000 geçerli oyun kullanıldığı ve 4 vekil çıkaran K seçim çevresinde 5 partinin aldığı oy oranları şöyledir:A=40.000 B=70.000 C=100.000 D=60.000 E=30.000.

Buna göre,Bu seçim çevresinde hangi parti kaç vekil çıkaracaktır?(Bu çevrede En büyük ortalama usülü uygulanmaktadır.)

5) 300.000 geçerli oyun kullanıldığı ve 4 vekil çıkaran K seçim çevresinde 5 partinin aldığı oy oranları şöyledir: A=40.000 B=70.000 C=100.000 D=60.000 E=30.000.

Buna göre,Bu seçim çevresinde hangi parti kaç vekil çıkaracaktır?(Bu çevrede d' Hondt usülü uygulanır.)

6) 750.000 geçerli oyun kullanıldığı ve 12 vekil çıkaran K seçim çevresinde 5 partinin aldığı oy oranları şöyledir: A=250.000 B=150.000 C=100.000 D=130.000 E=120.000.

Buna göre,Bu seçim çevresinde hangi parti kaç vekil çıkaracaktır?(Bu çevrede d' Hondt usülü uygulanır.)

7) 750.000 geçerli oyun kullanıldığı ve 12 vekil çıkaran K seçim çevresinde 5 partinin aldığı oy oranları şöyledir:A=250.000 B=150.000 C=100.000 D=130.000 E=120.000.

Buna göre,Bu seçim çevresinde hangi parti kaç vekil çıkaracaktır?(Bu çevrede enbüyük ortalama usülü uygulanmaktadır.)

8)750.000 geçerli oyun kullanıldığı ve 12 vekil çıkaran K seçim çevresinde 5 partinin aldığı oy oranları şöyledir: A=250.000 B=150.000 C=100.000 D=130.000 E=120.000.

Buna göre,Bu seçim çevresinde hangi parti kaç vekil çıkaracaktır?(Bu çevrede d' Hondt usülü uygulanmaktadır.)

9)20.000 geçerli oyun kullanıldığı ve 2 vekil çıkaran K seçim çevresinde 5 partinin aldığı oy oranları şöyledir: A=7.500 B=5.000 C=4.000 D=1.500 E=2.000.

Buna göre,Bu seçim çevresinde hangi parti kaç vekil çıkaracaktır?(Bu çevrede d' Hondt usülü uygulanmaktadır.)

Bölüm 15-YASAMA

I.YASAMA ORGANI

A.Genel Olarak

aa)Yasama organının diğer devlet organlarından ayrılması
Yasama organının yürütme ve yargı organlarından ayrılmasında bir mesele yoktur.Yasama organı halk tarafından seçilmiş belli sayıda temsilcilerden oluşur.Yürütme organı ise,başkanlık sistemlerinde başkan,parlamenter sistemlerde devlet başkanı ve bakanlar kurulundan oluşur. Yargı organı da bağımsız mahkemelerden oluşur.Yasama organı yerine, yasama meclisi, meclis, parlamento,yasa koyucu,kanun koyucu gibi kelimeler söylenebilir.

B.Parlamentoların Yapısı:Tek-Meclisli ve İki Meclisli Parlamentolar

1.Tek-Meclislilik:Bir parlamentonun tek meclisten oluşması durumuna tek-meclislilik denir.Örnek:Türkiye

2.İki-Meclislilik:Bir parlamentonun iki-meclisten oluşması durumuna iki-meclislilik denir.Bu sistemde parlamento iki ayrı meclisten oluşur.

İki-meclislilik tarihsel olarak tek-meclislilikten eskidir.Tarihteki ilk parlamento olan İngiliz Parlamentosu iki ayrı meclise bölünmüştür. Günümüzde de birçok ülkenin parlamentosu iki meclislidir.

Örn:İngiltere,Almanya,Japonya,Fransa vd.
İki-Meclislilik sistemindeki meclislere literatürde birinci meclis ve ikinci meclis denir. Birinci meclis terimi üniter devletlerde daha önemli yetkiler taşıyan meclis ve federal devletlerde ise nüfus esasına göre seçilen meclis kastedilmektedir.

Birinci meclise alt,ikinci meclise üst meclis denir. Bu isimlendirme tarihsel bir kalıntıdır. Eskilerde oluşan iki-meclislilik sisteminde üst mecliste asiller,alt mecliste halkın seçtikleri vardı.Günümüzde alt meclis yetki bakımından üstündür.

Birinci Meclisler ile İkinci Meclisler Arasındaki Farklar

- 1)Üye sayısı bakımından ikinci meclisler birinci meclislere göre daha küçüktür.
- 2)İkinci meclislerin yasama dönemleri,birinci meclislerin yasama dönemlerinden uzundur.
- 3)Birinci meclis üyelerinin tamamı yasama döneminin sonunda bir kerede seçilirken ikinci meclislerin üyelerinin seçiminde kısmi yenileme olabilmektedir.
- 4)İkinci meclislerin yetkileri birinci meclislerin yetkilerinden azdır. (Federal devletlerde eşit olabilir.)
- 5)Parlamenter hükümet sistemlerinde hükümetler,genellikle birinci meclisler karşısında sorumludur.
- 6)Birinci meclislerin üyeleri,genel oy ve tek-dereceli seçimlerle seçilirken,ikinci meclislerin üyeleri irsi intikal,atama vb. şekillerde seçilebilir.
- 7)İkinci meclislere üyelik için daha yüksek şart aranır.

İki meclisliliğin Nedenleri 1)Federalizm 2)Nüfus büyüklüğü 3)Tarihsel Sebepler

İki-meclis sisteminin aleyhine ileri sürülmüş görüşler

- 1)İki-meclis sistemi gereksizdir.Çünkü, eğer ikinci meclis de demokratik bir şekilde seçilecekse,ikinci meclis,birinci meclisin kopyası olacaktır ve bu durumda ikinci meclisin gereksizliği ve işe yaramazlığı ortaya çıkacaktır.
- 2)İki-Meclis sistemi anti-demokratiktir.Eğer ikinci meclis, seçimi yönünden birincisinin kopyası olmayacaksa,ikinci meclis,kaçınılmaz olarak anti-demokratik olacaktır.Vedel'e göre:İki meclislilik ya gereksizdir;ya anti-demokratiktir.
- 3)İki-meclis sistemi,yasama çalışmalarını yavaşlatır;bloke edebilir.
- 4)İki-meclis sistemi egemenliğin tekliği ve bölünmezliği ilkesine aykırıdır.

İki-meclis sisteminin lehine ileri sürülmüş görüşler

- 1)İki-meclis sistemi demokrasiyi güçlendirir
- 2)İki-meclis sisteminde kanun tasarı ve teklifleri daha iyi incelenir ve tartışılır.
- 3)İkinci meclisler,birinci meclislerin despotizmini engeller.
- 4)İki-meclis sistemi kuvvetler ayrılığı ilkesine uygundur.
- 5)İkinci meclisler istikrar ve devamlılık unsurudur.

Genellikle iki meclis sisteminden tek meclis sistemine geçen ülkelerin olduğunu,ama tek meclis sisteminden iki meclis sistemine geçen ülke sayısının daha az olduğunu görürüz. Ülkemizde 1961-1980 yılları arasında iki meclislik uygulanırken,1982 anayasasıyla tek meclis sisteminde dönüşmüştür.

C.Parlamento Üyeliği

Birinci meclis üyelerine milletvekili,ikinci meclis üyelerine senatör denir. Bunlara genel olarak parlamento üyesi denir. Genellikle ikinci meclislerin üye sayıları birinci meclislerin üye sayılarından önemli ölçüde düşüktür. Parlamento üyeliğine aday olabilmek için seçilme yeterliliğine sahip olmak gerekir. Seçilme yeterliliğinin,o ülkenin vatandaşı olmak,belli yaşta olmak,kısıtlı olmamak,belli suçlardan mahkum olmamak gibi birtakım şartlar vardır. Tek-meclisli parlamentoların üyeleri ve iki-meclisli parlamentolarda birinci meclislerin üyeleri,halk tarafından genel oyla,tek dereceli ve serbest seçimlerle seçilmektedir. İki-meclisli parlamentolarda ikinci meclislerin üyelerinin seçiminde değişik usuller uygulanmaktadır.İrsi üyeler,tabii üyeler,atanmışlar ve kısmi seçimle seçim .

1.Parlamento Üyelerinin hukuki statüsü

a)Yasama bağdaşmazlığı:Parlamento üyesinin, parlamento üyesi iken belirli bazı işleri yapmasının yasak olması demektir. Genellikle parlamento üyeliği ile bir kamu görevi arasında bağdaşmazlık vardır.Pek çok ülkede parlamento üyeleri diğer bir temsili görev ile yapılacak işleri yapamaz.Örnek:Parlamento üyesi belediye başkanlığı yapamaz.

b)Yasama bağımsızlıkları

aa)Yasama sorumsuzluğu:Parlamento üyelerinin yasama görevlerini yerine getirirken sarf ettikleri sözlerden,açıkladıkları düşüncelerden ve verdikleri oylardan dolayı herhangi bir hukuki veya cezai takibata uğramayacakları anlamına gelir.

Bb)Yasama dokunulmazlığı:Parlamento üyeleri hakkında,suç işlediklerinden bahisle,parlamentonun izni olmadan,cezai takibatta bulunulamayacağı anlamına gelmektedir. Suç işlediği iddia edilen bir parlamento üyesi,parlamentonun kararı olmaksızın,tutuklanamaz,tutulamaz,sorguya çekilemez ve yargılamaz.

c)Parlamento üyeliği tazminatı:Parlamento üyelerine yapılan ödemeler bazı ülkelerde maaş bazı ülkelerde tazminat niteliğindedir. Maaş niteliğinde ise bunun parlamento üyesinin yaptığı hizmetin bedeli olduğu;tazminat niteliğinde ise bunun parlamento üyesinin görevi nedeniyle yaptığı harcamaların karşılığı olarak varsayılmaktadır. Ödeme maaş ise vergiye tabidir,tazminat ise vergiye tabi değildir.

D.Parlamentoların iç yapısı ve çalışma düzeni :

1-Parlamentonun çalışabilmesi için örgütlü olması lazımdır.Parlamento,bir başkan tarafından yönetilir ve temsil edilir; başkanın yanında divan bulunur. Divan,meclis çalışmalarını yönetmekle görevlendirilmiş meclis üyelerinin oluşturduğu kuruldur. Divan, başkan,başkanvekilleri,idare amirleri ve

katip üyelerden oluşur.

Başkanvekilleri,başkanın olmadığı zamanlarda başkana vekalet eder.İdare amirleri,meclis iç işleyişini sağlar ve meclis personelini yönetir. Katip üyeler,oyları sayar ve tutanakları kontrol eder. 2-Mecliste başkan ve divandan başka siyasi parti grupları ve komisyonlar bulunur. Komisyonlar,genel kurul çalışmalarını hazırlamak için parlamento üyelerinden seçilen kuruldur. Teşrii Komisyonlar:Yasama faaliyetinde bulunan komisyonlar. Teşrii olmayan komisyonlar:Hükümetin,meclis tarafından denetlenmesi sürecine katılan komisyonlardır.Bu komisyonlar üçe ayrılır(Soruşturma,kovuşturma ve ad hoc).

b)Parlamentoların Çalışma Düzeni

Yasama dönemi:İki seçim arasındaki dönem. Seans:Belirli günde fiilen yapılan toplantı. Anayasa veya içtüzük toplantı yapılabilmesi için toplantı yeter sayısı öngörüyor olabilir. Parlamento görüşmelerinde gündem konuşulur ve gündem parlamentonun çalışma programıdır. Bazı parlamentolar devamlı çalışmaktadır.Bu devamlılık parlamentonun tatil yapmayıp her zaman çalıştıkları anlamına gelmemektedir.Parlamentonun devamlılığı,parlamentonun istediği zaman çalışabileceği ve toplanabileceğini ifade eder. Parlamentoda oylama açık oylama,gizli oylama ve işaretle oylama şeklinde yapılmaktadır. Oylamanın kabulü için bir karar yeter sayısına ulaşılmalıdır. Bu sayıyı anayasa veya içtüzük belirlemektedir.

Nisbi Çoğunluk:Diğerlerinden fazla oy toplanması

Mutlak Çoğunluk:%50 + 1 (Oyların yarısının 1 fazlası)

Nitelikli Çoğunluk:%50 den fazla olmak kaydıyla 3/5,2/3 gibi oy oranlarıdır.

II.YASAMA FONKSİYONU

Yasama,kuralı koyar;yürütme, kuralı uygular; yargı ise uyuşmazlıkları çözer. Bu fonksiyonlar birbirlerinden iki farklı kriter ile ayrılır.

Bu kriterler maddi kriter ve organik kriter olmak üzere iki tanedir.

1.Maddi Kriter:Bu kriter gere göre hukuki işlem üçe ayrılır. Kural-işlem,subjektif işlem ve yargı işlemi. Bu üç işlemin yapıldığı yerde devletten söz edilebilir. Bu kriter gere göre fonksiyonlar; *Yasama fonksiyonu:Kural koyar.Genel ve soyuttur.

*Yürütme fonksiyonu:Hukuki işlem yapar ve hukuki durum şartını belirler.Bireysel ve somuttur.

*Yargı fonksiyonu:Hukuki uyuşmazlıkları ve hukuka ayrılığı çözer.İddia-Tesbit-Müeyyide aşamalarından oluşur.

—Maddi kriter gere yapılan eleştiriler

1.Yürütme organının tüzük,yönetmelik gibi düzenleyici işlemlerini,maddi nitelikleri bakımından yasama işlemlerinden ayırma imkanı yoktur.Tüzük ve yönetmelikler de kural-işlemdir.

2.Yasama ile yargıyı ayırmak mümkün değildir. Yasama organının bazı işlemleri iddia-tesbit-müeyyide aşamalarını içerir.

3.Yürütme ile yargıyı ayırmak mümkün değildir.Yürütme organının bazı işlemleri iddia-tesbit-müeyyide aşamalarını içerir.

4.Yasama organları genel olmakla beraber, bazı işlemleri bireyseldir.

2.Organik Kriter(Şekli Kriter)

İfa eden organa ve yapılış şekillerine göre devlet fonksiyonlarını tasnif eden kriter gere organik kriter denir. Bu kriter gere göre fonksiyonlar;

*Yasama Fonksiyonu: Yasama organının yaptığı işlemlerdir.

*Yürütme Fonksiyonu:Yürütme organının yaptığı işlemlerdir.

*Yargı Fonksiyonu:Yargı organının yaptığı işlemlerdir.

B.Yasama İşlemleri

Yasama fonksiyonu organik kriter gere tanımlanabilir.

Yasama işlemleri,yasama fonksiyonunun kendileriyle yerine getirdiği işlemlerdir.

1.Yasama işleminin tanımı:Yasama organı tarafından yapılan işlem.

–Yasama organının tüzel kişilik sıfatından kaynaklanan işlemler yasama işlemi değildir. Yasama organı tüzel kişi olduğundan hak ve borç altına girebilir. Parlamentonun kendisine bağlı personelleri vardır ve bu personellerin yasama organının tüzel kişiliği ile yaptığı işlemler de yasama işlemi değildir. Örneğin, Meclisin yemekler için K lokantası ile anlaşmış olduğunu varsayalım. Bu anlaşma meclisin tüzel kişiliği ile K lokantası arasındadır. Yasama işlemi ise yasa çıkartmaktır.Bu anlaşmada bir yasama işlemi söz konusu değildir.

Parlamento bir takım hukuki işlemler yapabilir. Tek taraflı hukuki işlemler:İdari karar ve düzenleyici idari işlemler.

İki-taraflı hukuki işlemler:Sözleşme

Bu işlemler idari yargının denetimine tabidir. (İdare hukukunun konusu olduğu için detaya girilmedi)

2.Yasama işleminin türleri(Parlamento Kararları ve Kanun)

Kanun ile parlamento kararları arasında bir ortaklık vardır. Kanunun da parlamento kararının da meclis tarafından kabul edilmesi gereklidir.

Kanun ile parlamento kararları arasında farklılıklar vardır.

*Kanun kabul edildiğinde CB onayına sunulurken, parlamento kararları sunulmaz. Parlamento kararları doğrudan parlamento başkanlığı tarafından yayımlanır.

*Kanunlar anayasa yargısına tabi iken,parlamento kararları tabi değildir.

Parlamento kararları,meclislerin iç yapısına ve çalışma düzenine ilişkin olarak veya parlamentoların yürütme ve yargı organlarıyla ilişkileri çerçevesiyle aldıkları kararlardır.Bu kararlar maddi kriterle tanımlanmalıdır.

Kanun,yasama organı tarafından yapılan ve parlamento kararı dışında kalan işlemlerdir. Kanunlar öneri olarak sunulur,görüşmesi yapılır,,kabul edilir,cumhurbaşkanının onayına sunulur,cumhurbaşkanı kabul ederse yayımlanır. SF:355 İncele.

C.Yasama Fonksiyonunun Özellikleri

1.Geneldir:Yasama yetkisi konu itibarıyla sınırlandırılmamıştır.Meclis,Anayasaya aykırı olmamak şartıyla her türlü konuyu en ince detayına kadar düzenleyebilir.Yürütme organına bırakılan mahfuz alan yoktur. (Yürütme yasamanın düzenlemediklerini düzenleyemez.)

2.Aslidir:Yasama organı bir konuyu doğrudan doğruya düzenleyebilir.Yürütme organı ise yasamanın düzenlediklerini düzenleyebilir.

3.Devredilemez:Anayasa ile verilmiş yetkileri olan meclisin yetkileri devredilemez.

Parlamentonun görev ve yetkileri

Kanun koymak, Hükümeti Denetlemek, Bütçe kabul etmek, Uluslar arası antlaşma onaylamak, Savaş ilan etmek, Af çıkartmak vd.